

รายงานการพิจารณาศึกษา

เรื่อง แนวทางส่งเสริมบทบาท ภาคประชาสังคม

เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน
ของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน
วุฒิสภา

สำนักกรรมการ ๒
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

(สำเนา)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

ที่ ศว ๐๐๖๐.๖๐/๔๖๒๕

วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๖๕

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน
กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘ คณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเมืองและการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันคณะกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายเสรี สุวรรณภานนท์	ประธานคณะกรรมการ
๒. นายจเด็จ อินสว่าง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายวันชัย สอนศิริ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๔. นายดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๕. ว่าที่ร้อยตรี วงศ์สยาม เพ็งพานิชภักดิ์	เลขานุการคณะกรรมการ
๖. นายพลเดช ปิ่นประทีป	โฆษกคณะกรรมการ
๗. นายสถิตย์ ลิ้มพงศ์พันธุ์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๘. นายพิทักษ์ ไชยเจริญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๙. พลเอก วัฒนา สรรพานิช	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑๐. นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	กรรมการ
๑๑. นายกำพล เลิศเกียรติดำรงค์	กรรมการ
๑๒. นายเฉลิมชัย เฟื่องคอน	กรรมการ
๑๓. นายประดิษฐ์ เหลืองอร่าม	กรรมการ
๑๔. นายสุชัย บุตรสาระ	กรรมการ
๑๕. นายอนันต์ กางกระโทก	กรรมการ

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน” เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวต่อวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๗๘

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดทราบและนำเสนอรายงานของคณะกรรมการต่อที่ประชุม
วุฒิสภาต่อไป

เสรี สุวรรณภานนท์
(นายเสรี สุวรรณภานนท์)
ประธานคณะกรรมการการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวอรทัย แหวนนาค)
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน

คำนำ

ด้วยคณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา พิจารณาเห็นว่า นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา คำว่า “ประชาสังคม” ถูกใช้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาสังคมไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพแม่นยำ โปร่งใส ประกอบกับรัฐบาลซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินและปฏิรูปประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมและในทุกกระดับ ดังได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดกรอบนโยบาย ทิศทางการพัฒนา มุ่งพัฒนาศักยภาพองค์กรภาคประชาสังคมให้เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

คณะกรรมการจึงได้ทบทวนเอกสารจากแผนงานโครงการ กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รายงานการศึกษา การประชุมสัมมนา รวมทั้งแนวคิด ประสบการณ์ในต่างประเทศ และข้อเสนอโดยตรงจากองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทย เพื่อประมวลสถานการณ์ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. และจัดทำข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมอันจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ขององค์กรภาคประชาสังคมเพื่อเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป

คณะกรรมการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน โดยการนำข้อมูลจากรายงานการศึกษานี้ไปปรับใช้เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

คณะกรรมการการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
รายนามคณะกรรมการ	จ
รายนามคณะอนุกรรมการ	ช
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
รายงานการพิจารณาศึกษา	ฒ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์	๒
๑.๓ ขอบเขตการพิจารณา	๒
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ	๒
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๓
๑.๖ กรอบการพิจารณา	๓
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง	๕
๒.๑ ความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ	๕
๒.๑.๑ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ ๑)	๕
๒.๑.๒ สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ ๒)	๖
๒.๑.๓ สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม	๖
๒.๑.๔ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒	๖
๒.๒ แนวคิดและหลักการในการศึกษาวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอ	๗
๒.๒.๑ แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน	๗
๒.๒.๒ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	๘
๒.๒.๓ แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม	๘
๒.๒.๔ แนวคิดธรรมาภิบาล	๑๐
๒.๒.๕ แนวคิดเรื่องประชาสังคม	๑๑
บทที่ ๓ วิธีการพิจารณาศึกษา	๑๕
๓.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๑๕
๓.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๕
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๑๗
๔.๑ ความสำคัญของภาคประชาสังคมในระดับโลก	๑๗
๔.๒ ความสำคัญของภาคประชาสังคมในประเทศไทย	๑๙

๔.๓ ความหมายคำว่า “องค์กรภาคประชาสังคม”	๒๑
๔.๔ ข้อมูลจำนวนองค์กรภาคประชาสังคม	๒๒
๔.๕ บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมกับการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืน	๒๓
๔.๖ กฎหมายและนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ	๒๘
๔.๗ แนวทางการติดตามประเมินผล	๓๓
บทที่ ๕ สรุปผลรายงานการพิจารณาศึกษา	๓๕
๕.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ (TOWS matrix)	๓๕
๕.๑.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT)	๓๕
๕.๑.๒ การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ (TOWS matrix)	๓๗
๕.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	๓๘
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาล	๓๘
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ	๔๐
บรรณานุกรม	๔๓
ภาคผนวก	๔๕
ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.	๔๗

คณะกรรมการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

นายเสรี สุวรรณภานนท์
ประธานคณะกรรมการ

นายจเด็จ อินสว่าง
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่หนึ่ง

นายวันชัย สอนศิริ
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สอง

นายดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม
รองประธานคณะกรรมการ
คนที่สาม

ว่าที่ร้อยตรี วงศ์สยาม เฟิงพานิชกิติ
เลขานุการคณะกรรมการ

นายพลเดช ปิ่นประทีป
โฆษกคณะกรรมการ

นายสถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์
ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายพิทักษ์ ไชยเจริญ
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

พลเอก วัฒนา สรรพานิช
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ

นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ
กรรมการ

นายประดิษฐ์ เหลืองอร่าม
กรรมการ

นายสุชัย บุตรสาระ
กรรมการ

นายออน กาจกระโทก
กรรมการ

นายกำพล เลิศเกียรติดำรงค์
กรรมการ

นายเฉลิมชัย เฟื่องคอน
กรรมการ

นางสาวอรัทัย แหวนนาค
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ

นายหมวดโท ฉัตรชัย ก่อเกิด
ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ

คณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน

นายพลเดช ปิ่นประทีป
ประธานคณะอนุกรรมการ

นายออน กาจกระโทก
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง

นายพิทักษ์ ไชยเจริญ
รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง

นายกษิติเดชธนทัต เสกขุนทด
อนุกรรมการ

นายเชื้อ อ้นจินดา
อนุกรรมการ

นายณรงค์ศักดิ์ บรรลือเขตร์
อนุกรรมการ

นายบรรหาร บุญเขต
อนุกรรมการ

นายสรณะ เทพเนาว์
อนุกรรมการ

นายสุรพงษ์ พรหมเท้า
อนุกรรมการ

นางสาวخمิกา วิชัญกานต์
อนุกรรมการ

นายคณุตสัน ศุภวัตรวรรณ
อนุกรรมการและเลขานุการ

นางสาวมทิตรา เครือพงศ์ศักดิ์
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

บทสรุปผู้บริหาร

นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา คำว่า “ประชาสังคม” ถูกใช้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาสังคมไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในมิติที่ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพแม่นยำ โปร่งใส จึงเกิดการดำเนินงานที่เป็นนวัตกรรมขึ้นมามากมาย

รัฐบาลมีหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินและปฏิรูปประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมและในทุกระดับ ดังได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดกรอบนโยบาย ทิศทางการพัฒนา มุ่งพัฒนาศักยภาพองค์กรภาคประชาสังคมให้เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมยังคงมีปัญหาความไม่ชัดเจน ไม่ต่อเนื่อง ต้องอาศัยทรัพยากรจากการสนับสนุนของหน่วยงานในลักษณะของโครงการพัฒนาช่วงเวลาสั้น ๆ และไม่สม่ำเสมอ จึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่สามารถจัดระบบการทำงานให้ทันกับสถานการณ์ ปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากร จึงทำห้คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) ที่มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานเลขานุการต้องผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.

วัตถุประสงค์ของการพิจารณาศึกษา เพื่อประมวลสถานการณ์ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการผลักดัน (ร่าง) พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ....และจัดทำข้อเสนอแนะ

วิธีการและขอบเขตการพิจารณาศึกษา เป็นการทบทวนเอกสารจากแผนงานโครงการ กฎหมายระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รายงานการศึกษา การประชุมสัมมนา รวมทั้งแนวคิด ประสบการณ์ ในต่างประเทศ และข้อเสนอโดยตรงจากองค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทย

ผลการพิจารณาศึกษา พบดังนี้

๑. ความสำคัญของภาคประชาสังคมในระดับโลก

ในเวทีของสหประชาชาติในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๙๙ ตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคมกว่า ๘,๐๐๐ คน ประกาศที่กรุงเฮกในเวที Hague Appeal for Peace และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๒๐๐๐ สหประชาชาติได้จัดเวทีการประชุมองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งสหัสวรรษ (Millennium NGO Forum) โดยตกลงที่จะสร้างเวทีถาวรสำหรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมโลกในสหประชาชาติ ในวิสัยทัศน์ของ The ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) Plan of Action ระบุไว้ว่า “องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีส่วนร่วมในการป้อนปัจจัยนำเข้า (Inputs) เพื่อเป็นตัวเลือกในการกำหนดนโยบายของประชาคม” รวมทั้งแผนยุทธศาสตร์ว่าด้วยการสร้างประชาคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน (Building a Community of Caring Societies) ข้อบัญญัติที่ ๓.๑.๔ กำหนดให้ “พัฒนาสถาบันครอบครัว องค์กรภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเพื่อการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาความยากจนและประเด็นทางสวัสดิการสังคม”

๒. ความสำคัญของภาคประชาสังคมในประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงมากยิ่งขึ้น กระตุ้นให้ "ประชาชน" (people) มีฐานะเป็น "พลเมือง" (citizen) ที่มีความตื่นตัว และมีความพร้อมที่จะจัดการหรือดำเนินการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะบางอย่างด้วยตัวเองในนามกลุ่ม องค์กร ชุมชน สถาบันวิชาชีพ หรือจัดการร่วมกับรัฐในบางเรื่อง

ในแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการยกร่างแผนและวางเป้าหมายที่จะส่งเสริม "ประชาสังคมจังหวัด" ให้เกิดขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศ ต่อมาคำว่า "ประชาสังคม" จึงถูกใช้ในกฎหมายหลายฉบับ โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาสังคมไว้ด้วย

รัฐบาลในยุค คสช. ได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบาย กรอบทิศทาง ประสานงานและพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ริเริ่มนโยบายการทำงานแบบสานพลัง "ประชา-รัฐ" ซึ่งไปในแนวทางที่สอดคล้องกันอีกด้วย

๓. ความหมายคำว่า "องค์กรภาคประชาสังคม"

องค์กรภาคประชาสังคม หมายถึง องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาชน และพลังพลเมือง ที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ได้ มีวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาสังคมและไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน

องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการรวมตัวกันของบุคคลกลุ่มบุคคลเพื่อกิจการสาธารณะ ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ องค์กรสาธารณประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม องค์กร หรือสถานสาธารณกุศลที่ได้รับการประกาศเป็นองค์การการกุศลสาธารณะตามประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม เรื่อง กำหนดองค์การ องค์กรสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา ๔๗ (๗) (ข) แห่งประมวลรัษฎากรฯ ซึ่งไม่หมายรวมถึงสถานพยาบาล สถานศึกษา หรือองค์กรศาสนา และกลุ่ม ชมรม สภา สหภาพ สหพันธ์ สมาพันธ์ คณะกรรมการ เครือข่าย ศูนย์ ศูนย์ประสานงาน หรือชื่ออื่นๆ

องค์กรภาคประชาชน เป็นการรวมตัวกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง สมาชิก ในลักษณะการรวมตัวของกลุ่มเป้าหมาย การขับเคลื่อนงานเชิงประเด็นหรือพื้นที่ ซึ่งอาจจะเป็น องค์กรชุมชน ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สภาองค์กรชุมชน ตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน องค์กรสวัสดิการชุมชน ตามกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชน สังคม ตามที่ส่วนราชการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งหรือกลุ่ม ชมรม สภา สหภาพ สหพันธ์ สมาพันธ์ คณะกรรมการ เครือข่าย ศูนย์ ศูนย์ประสานงาน หรือชื่ออื่น ๆ

พลังพลเมือง ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีวิถีชีวิตหรือความสัมพันธ์กันทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือมีความสัมพันธ์กันในด้านอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือส่วนรวม ได้แก่กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันนอกเหนือจากการเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรภาคประชาชนที่รวมกลุ่มกัน โดยไม่มีโครงสร้างและการบริหารที่เป็นทางการ รวมตัวกันทำกิจกรรมเป็นครั้งคราวเช่น กลุ่มจิตอาสา กลุ่มพลังทางสังคมด้านต่าง ๆ

องค์กรภาคประชาสังคมต้องไม่มีคุณลักษณะ ดังนี้ ๑) เป็นหน่วยงานของรัฐ ๒) เป็นนิติบุคคล องค์กรหรือคณะบุคคลที่จัดตั้งหรือดำเนินการโดยพรรคการเมือง หรือ ดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ หรือ เอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง ๓) องค์กรอื่น ๆ ที่ไม่เข้าข่ายเป็นองค์กรภาคประชาสังคม เช่น องค์กรธุรกิจ องค์กรธุรกิจเพื่อสังคม องค์กรศาสนา (วัด/มัสยิด/โบสถ์) สถานศึกษาเอกชนตามกฎหมาย สถาบันการเงิน กลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ฯลฯ

๔. ข้อมูลจำนวนองค์กรภาคประชาสังคม

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ มีองค์กรพัฒนาเอกชนที่จดทะเบียน ๑๒,๐๐๐ องค์กร ร้อยละ ๔๔ เน้นการทำงานเพื่อการพัฒนาและการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน

จำนวนที่แท้จริงขององค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังไม่มีผู้ใดสามารถยืนยันได้ เนื่องจากการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมสามารถดำเนินการผ่านกลไกส่วนกลาง ซึ่งมีหลายรูปแบบ ในขณะที่ด้วยกันองค์กรบางประเภทก็เกิดขึ้นและปิดตัวลงอย่างรวดเร็ว และยังมีกลไกเฉพาะในส่วนกลางที่กำหนดให้องค์กรภาคประชาสังคมต้องมาจดทะเบียนและจัดทำทะเบียน ณ จุดเดียว จึงไม่สามารถระบุจำนวนที่ชัดเจน

การคาดการณ์จากสถิติของหน่วยงานของรัฐที่รับจดทะเบียน/อนุญาตให้มีการจัดตั้งองค์กรหรือการรวมกลุ่มคนในหลากหลายรูปแบบ ปัจจุบันองค์กรภาคประชาสังคมมีมากกว่า ๑๓๐,๐๐๐ องค์กร

๕. สถานการณ์การผลักดันกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

ปัจจัยภายใน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.๒๕๕๘ ยังมีข้อจำกัดเรื่องอำนาจและขอบเขตการบังคับใช้ แม้มีกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมากตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ แต่ยังคงทำงานตามภารกิจแบบแยกส่วน มิได้บูรณาการทำงานร่วมกัน ไม่มีกฎหมายเฉพาะฉบับใดที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการในภาพรวมระดับประเทศ

กลไกภาคประชาสังคมมีทรัพยากรในการทำงานที่จำกัด ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศยังขาดการรวบรวมอย่างเป็นระบบ ทั้งที่มีปริมาณมาก แต่ไม่สามารถระบุจำนวนและคุณภาพขององค์กรที่มีอยู่ทั้งหมดได้

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมจึงเตรียมการที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ เข้าสู่กระบวนการนิติบัญญัติ ซึ่งในขณะนี้ได้ทำการยกร่างกฎหมายและจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นตามมาตรา ๓๗ เรียบร้อยแล้ว และอยู่ในขั้นรอบรรจุวาระที่จะนำเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตาม แม้การสนับสนุนจากรัฐและเอกชนจะยังไม่มั่นคงต่อเนื่อง แต่องค์กรภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่งได้มีการรวมตัวที่เหนียวแน่น เป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่มีการจัดระบบองค์กรชัดเจน ทั้งรูปแบบเครือข่ายรายประเด็น และเครือข่ายระดับพื้นที่ มีการผลักดันเชิงนโยบายในการพัฒนาประเทศที่สำคัญและได้รับการยอมรับมากขึ้น เช่น เครือข่ายของคณะกรรมการประสานองค์กรพัฒนาเอกชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และศูนย์ประสานงานการพัฒนาภาคีจังหวัด เป็นต้น

๖. ตัวอย่างกฎหมายและนโยบายรัฐที่น่าสนใจในต่างประเทศ

๖.๑ ประเทศสวีเดน มีองค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมาก ประมาณ ๒๐,๐๐๐ องค์กร ส่วนใหญ่เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ปี ค.ศ. ๒๐๑๐ รัฐบาลสวีเดนได้ให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายที่ชื่อ “A Policy for Civil Society” ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งให้ความสำคัญกับองค์กรภาคประชาสังคมมากขึ้น มุ่งพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคม โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณคิดเป็นร้อยละ ๒๙ ให้แก่ภาคประชาสังคมในสวีเดน ส่วนอีกร้อยละ ๖๒ เป็นเงินที่องค์กรภาคประชาสังคมหามาได้จากค่าธรรมเนียมสมาชิก เงินที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ และอีกร้อยละ ๙ เป็นเงินบริจาค ซึ่งในปีงบประมาณ ๒๐๑๑ รัฐบาลสวีเดนได้จัดสรรงบประมาณมากถึง ๕ พันล้านเหรียญโครเนอร์หรือราว ๗,๕๐๐ – ๗,๖๐๐ ล้านบาท เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรภาคเอกชนภายในประเทศ รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนในกลุ่มประเทศยากจนและประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก

๖.๒ สหราชอาณาจักร รัฐบาลมีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของภาคประชาสังคมมาเป็นเวลาที่ยาวนาน จนกระทั่ง ปี ๑๙๙๓ ในขณะที่ประสบวิกฤติเศรษฐกิจ ได้ออกกฎหมายว่าด้วยลอตเตอรี่แห่งชาติ (National Lottery Act) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำร้อยละ ๒๘ ของเงินรายได้จากการจำหน่ายลอตเตอรี่ มาใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ ผ่านการดำเนินงานของกองทุนชื่อ “กองทุนจัดสรรเงินรายได้จากลอตเตอรี่แห่งชาติ” (National Lottery Distribution Fund :NLDF) โดยในปี ๒๐๑๑ – ๒๐๑๓ กองทุนดังกล่าวได้จัดสรรงบประมาณร้อยละ ๙๒ ให้โครงการขององค์กรภาคประชาสังคม หรือ กลุ่มองค์กรสาธารณกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานด้านชุมชนและอาสาสมัคร จำนวนมากถึง ๑๒,๐๐๐ โครงการ คิดเป็นมูลค่าสูงถึง ๖๗๐ ล้านปอนด์ (๓๕,๙๐๐ ล้านบาท) เป็นโครงการสนับสนุนองค์กรสาธารณกุศล งานด้านเสริมสร้างสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

๖.๓ ประเทศอังกฤษ ในปี ๒๐๐๒ รัฐบาลเห็นชอบยุทธศาสตร์ว่าด้วยภาคประชาสังคม รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนภาคประชาสังคม มีการเสนอกฎหมายสนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัคร รวมถึงการเพิ่มสัดส่วนงบประมาณรัฐเพื่อสนับสนุนรายได้ของภาคประชาสังคม ผ่านหน่วยงานส่วนกลาง และหน่วยงานท้องถิ่น และในปี ๒๐๐๓ รัฐบาลได้จัดตั้ง “กองทุนภาคประชาสังคมแห่งชาติ” (National Civil Fund) มีวัตถุประสงค์ต้องการสนับสนุนภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งและสร้างกลไกสนับสนุนค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของภาคประชาสังคมเป็นการเฉพาะ

๖.๔ ประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายสนับสนุนภาคประชาสังคมชื่อว่า “กฎหมายว่าด้วยการสนับสนุนกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไร” (Law to Promote Specified Nonprofit Activities) ปี ๑๙๙๘ แก้ไขปรับปรุงปี ๒๐๐๓ มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมในลักษณะไม่แสวงหากำไร ในรูปแบบของงานอาสาสมัครและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ดำเนินการอย่างเสรีโดยพลเมืองชาวญี่ปุ่น เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม หลักการสำคัญของกฎหมาย มี ๒ ประการ คือ ๑) องค์กรไม่แสวงหากำไร ไม่ดำเนินการเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคลและ ๒) ต้องไม่ถูกใช้โดยพรรคการเมือง

๗. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๗.๑ ข้อเสนอต่อรัฐบาล

รัฐบาลควรมีนโยบายในการส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนและผลักดันร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ....ต่อไป คณะอนุกรรมาธิการเสนอแนะว่า ในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมควรมีลักษณะที่มุ่งไปที่การทำให้องค์กรภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็ง เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศและขับเคลื่อนสังคมให้เป็นธรรมและยั่งยืน โดยดำเนินการ ดังนี้

๗.๑.๑ สนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมให้มีศักยภาพ ความเข้มแข็งและธรรมาภิบาล มีบทบาทเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศ

๗.๑.๒ พัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม ในการพัฒนากฎหมาย มาตรการ กลไก และขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และจังหวัด

๗.๑.๓ สื่อสารสังคม สร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของบทบาทภาคประชาสังคมในการพัฒนาประเทศ

๗.๑.๔ สนับสนุนให้มูลนิธิและหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือประเภทเงินให้เปล่า หรือเงินอุดหนุนโครงการพัฒนา จัดตั้งกองทุนที่มีขนาดใหญ่ หรือมีศักยภาพที่จะให้การสนับสนุนทุนการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

๗.๑.๕ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมร่วมกัน โดยมีการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อให้ภาครัฐสามารถสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมได้อย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาวิจัย การพัฒนาศักยภาพคนทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม

๗.๑.๖ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมดำเนินการในเรื่องที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะ แทนหน่วยงานของรัฐ เช่น การดูแลผู้ด้อยโอกาส การดูแลผู้หญิงที่ถูกทำร้าย การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ การจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ เช่น การพัฒนาชุมชน การรับฟังความคิดเห็น/ ประชาพิจารณ์ การจัดทำแผนระดับต่าง ๆ โดยรัฐเป็นผู้อุดหนุนงบประมาณและเอื้ออำนวยทางกฎระเบียบและสิ่งอำนวยความสะดวก

๗.๑.๗ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม แข่งขันกับภาคธุรกิจในการรับจ้างทำงานให้กับหน่วยงานภาครัฐในฐานะธุรกิจเพื่อสังคม

๗.๑.๘ พัฒนาความรู้และทักษะการจัดการ เทคโนโลยี ช่องทางการสื่อสารให้กับองค์กรภาคประชาสังคม ที่มีความเชี่ยวชาญกลุ่มลึกเฉพาะด้าน เช่น ด้านทรัพยากร ด้านเด็ก ด้านสตรี แต่ขาดทักษะข้างต้น

๗.๑.๙ พัฒนาขีดความสามารถคนทำงานที่ต้องอาศัยความรู้ ทักษะ ความชำนาญที่มากขึ้น เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมมีเสถียรภาพในการขับเคลื่อนงาน เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อประชาชน ชุมชน สามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน

๗.๑.๑๐ เพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนและภาคประชาสังคมในการจัดทำแผนพัฒนาในทุกระดับ

๗.๑.๑๑ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของภาคประชาสังคม ในรูปของกองทุนสนับสนุนภาคประชาสังคม หรือแบ่งรายได้จากการขายสลากกินแบ่งส่วนหนึ่งมาตั้งเป็นกองทุน เพื่อใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ หรือมีการออกสลากกินแบ่งเพื่อนำรายได้มาเข้ากองทุน เพื่อให้ในกิจการสาธารณประโยชน์ ในลักษณะของกองทุนจัดสรรรายได้จากสลากกินแบ่ง โดยจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรภาคประชาสังคม หรือกลุ่มองค์กรสาธารณกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานด้านชุมชน และอาสาสมัครในลักษณะของโครงการด้านเสริมสร้างสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

๗.๒ ข้อเสนอต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการสนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ตามข้อเสนอของคณะกรรมการ คสช. ควรมีเป้าหมาย ดังนี้

๗.๒.๑ องค์กรภาคประชาสังคมมีจำนวนและสมรรถนะเพิ่มขึ้น สามารถร่วมทำงานพัฒนาสังคมควบคู่ภาครัฐได้อย่างมีธรรมาภิบาล และลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรของรัฐ

๗.๒.๒ องค์กรภาคประชาสังคมได้รับการรับรองสถานะบทบาทความเป็นหุ้นส่วนพัฒนาประเทศ และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทางวิชาการ บุคลากร และงบประมาณจากทุกภาคส่วน

๗.๒.๓ ประเทศไทยมีกฎหมาย นโยบาย กลไกและหน่วยงานสนับสนุนการทำงานในการพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลเป็นรูปธรรม

๗.๒.๔ หน่วยงานทุกภาคส่วนสนับสนุนการสร้างเสริมและจัดการความรู้ นวัตกรรมฐานข้อมูล และระบบสารสนเทศ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพองค์กรภาคประชาสังคม

นอกจากนั้น สศช. ควรสนับสนุนการขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์ ๔ ประการ ตามแนวทางของร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. (ดูภาคผนวก ๒) ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรภาคประชาสังคม ให้มีความเข้มแข็งและมีธรรมาภิบาล

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนากฎหมาย นโยบาย กลไก มาตรการ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรภาคประชาสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาองค์ความรู้ การศึกษาวิจัย และระบบสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรภาคประชาสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริม สนับสนุน องค์กรภาคประชาสังคมให้เป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศ และเชื่อมโยงการทำงานในระดับภูมิภาคและประชาคมโลก

ในการนี้ คณะกรรมาธิการได้พิจารณารายงานฉบับนี้เรียบร้อยแล้ว และได้มีมติเห็นชอบขอให้วุฒิสภาได้โปรดแจ้งรายงานฉบับนี้ไปยังคณะรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.)

รายงานการพิจารณาศึกษา

เรื่อง แนวทางส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ของคณะกรรมการการพัฒนากองเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๗ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๒ ที่ประชุมวุฒิสภาได้มีมติตั้งคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๓๘ คณะกรรมการการพัฒนากองเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา เป็นคณะกรรมการสามัญประจำวุฒิสภาคณะหนึ่ง มีหน้าที่และอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ กระทู้กิจการ พิจารณาข้อหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากองเมืองและการดำเนินการอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พิจารณาศึกษา ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษารายงานดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาต่อวุฒิสภาตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๘ ดังนี้

๑. การดำเนินงาน

๑.๑ คณะกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑.๑.๑ นายเสรี สุวรรณภานนท์	ประธานคณะกรรมการ
๑.๑.๒ นายจเด็จ อินสว่าง	รองประธานคณะกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑.๑.๓ นายวันชัย สอนศิริ	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สอง
๑.๑.๔ นายดิเรกฤทธิ์ เจนครองธรรม	รองประธานคณะกรรมการ คนที่สาม
๑.๑.๕ ว่าที่ร้อยตรี วงศ์สยาม เพ็งพานิชภักดิ์	เลขานุการคณะกรรมการ
๑.๑.๖ นายพลเดช ปิ่นประทีป	โฆษกคณะกรรมการ
๑.๑.๗ นายสถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์	ประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑.๑.๘ นายพิทักษ์ ไชยเจริญ	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑.๑.๙ พลเอก วัฒนา สรรพานิช	ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
๑.๑.๑๐ นายกิตติศักดิ์ รัตนวราหะ	กรรมการ
๑.๑.๑๑ นายกำพล เลิศเกียรติดำรงค์	กรรมการ
๑.๑.๑๒ นายเฉลิมชัย เฟื่องคอน	กรรมการ
๑.๑.๑๓ นายประดิษฐ์ เหลืองอร่าม	กรรมการ
๑.๑.๑๔ นายสุชัย บุตรสาระ	กรรมการ
๑.๑.๑๕ นายอนันต์ กาจกระโทก	กรรมการ

๑.๒ คณะอนุกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน เสนอต่อคณะกรรมการการพัฒนารัฐบาลท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ที่จะพิจารณาศึกษาเรื่อง “แนวทางส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑.๒.๑ หน้าที่และอำนาจของคณะอนุกรรมการ

๑.๒.๑.๑ พิจารณาศึกษา ร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางการจัดทำข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในกระบวนการออกกฎหมายของประเทศ ตลอดจนติดตาม วิเคราะห์ประเด็นปัญหาอุปสรรค ในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑.๒.๑.๒ กระทำกิจการ พิจารณา สอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑.๒.๑.๓ ศึกษาแนวทางและจัดทำข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและองค์กรพัฒนาเอกชนในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศ รวมถึงข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนกิจกรรมสาธารณะของกลุ่ม องค์กรและเครือข่ายพลเมืองในการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยระดับท้องถิ่นและสังคมฐานล่าง

๑.๒.๑.๔ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

๑.๒.๒ คณะอนุกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑.๒.๒.๑ นายพลเดช ปิ่นประทีป	ประธานคณะอนุกรรมการ
๑.๒.๒.๒ นายออน กาจกระโทก	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑.๒.๒.๓ นายพิทักษ์ ไชยเจริญ	รองประธานคณะอนุกรรมการ คนที่สอง
๑.๒.๒.๔ นายคมุสสัน ศุภวัตรวรคุณ	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑.๒.๒.๕ นางสาวมัทรีรา เครือพงศ์ศักดิ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๒.๒.๖ นายกษิติเดชชนทัต เสกขุนทด	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๗ นางสาวเขมิกา วิชฎกานต์	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๘ นายเชื้อ ฮั่นจินดา	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๙ นายณรงค์ศักดิ์ บรรลือเชตร	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๑๐ นายบรรหาร บุญเขต	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๑๑ นายสรณะ เทพเนาว์	อนุกรรมการ
๑.๒.๒.๑๒ นายสุรพงษ์ พรหมเท้า	อนุกรรมการ

๑.๓ คณะกรรมาธิการได้มีมติแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการการพัฒนาเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๘๗ วรรคสี่ ดังนี้

๑.๓.๑ นางสาวอรทัย แหวนนาค	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมาธิการ การพัฒนาเมืองและการมีส่วนร่วม ของประชาชน
๑.๓.๒ นายหมวดตรี ฉัตรชัย ก่อเกิด	นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการพัฒนาการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒. วิธีพิจารณาศึกษา

๒.๑ คณะอนุกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีการพิจารณาเพื่อพิจารณาศึกษา จำนวน ๓ ครั้ง ดังนี้

๒.๑.๑ การประชุมคณะอนุกรรมาธิการ ครั้งที่ ๒/๒๕๖๓ วันพุธที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓

๒.๑.๒ การประชุมคณะอนุกรรมาธิการ ครั้งที่ ๓/๒๕๖๓ วันพุธที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๒.๑.๓ การประชุมคณะอนุกรรมาธิการ ครั้งที่ ๔/๒๕๖๓ วันพุธที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๒.๒ คณะกรรมาธิการการพัฒนาเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา ได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาศึกษาในการประชุมคณะกรรมาธิการ ครั้งที่ ๑๑/๒๕๖๔ วันอังคารที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๖๔

๓. ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการขอรายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่อง “แนวทางส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” โดยคณะอนุกรรมาธิการการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาและเสนอที่ประชุมคณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณา ซึ่งคณะกรรมาธิการได้พิจารณารายงานของคณะอนุกรรมาธิการด้วยความละเอียดรอบคอบแล้วและได้มีมติให้ความเห็นชอบกับรายงานดังกล่าว โดยถือเป็นรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ

คณะกรรมาธิการจึงขอเสนอรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการ พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดตามรายงานท้ายนี้ เพื่อให้วุฒิสภาได้พิจารณา หากวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยกับผลการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการขอได้โปรดแจ้งไปยังคณะรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.)

ด

ทั้งนี้ เพื่อพิจารณาและดำเนินการตามแต่จะเห็นสมควรต่อไป เพื่อประโยชน์ของ
ประเทศชาติและประชาชนสืบไป

ว่าที่ร้อยตรี

(วงศ์สยาม เฟิงพานิชภักดี)

เลขานุการคณะกรรมการพัฒนาการเมือง
และการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาของการพิจารณาศึกษา

ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา คำว่า “ประชาสังคม” ถูกใช้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาสังคมไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการที่จะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพแม่นยำ โปร่งใส เกิดการทำงานที่เป็นนวัตกรรมขึ้นมากมาย ในขณะที่การจัดทำแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) มีการกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการยกร่างแผนและวางเป้าหมายที่จะส่งเสริม “ประชาสังคม-จังหวัด” ให้เกิดขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศ จวบจนมาถึงแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕) ก็ยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ หรือที่เรียกว่า “ภาคประชาสังคม” เพื่อมุ่งสู่ “สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรมและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

รัฐบาลมีหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อปฏิรูปประเทศในทุกภาคส่วน และนำพาประเทศพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยเฉพาะการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม และในทุกระดับ จึงได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบาย กรอบทิศทาง ประสานงานและพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา

นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลไกในการสนับสนุนและขับเคลื่อนองค์กรภาคประชาสังคมเช่นเดียวกับการดำเนินโครงการประชารัฐ ซึ่งมีคณะทำงานขับเคลื่อนภาคประชารัฐในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และกลไกความร่วมมือขับเคลื่อน “ประชารัฐ” กับภาคประชาสังคมในพื้นที่ ประชาสังคมจึงเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปของบ้านเมือง ทั้งในด้านการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น การปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการเลือกตั้งไม่ให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียง นำไปสู่การพัฒนาประเทศในที่สุด

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนงานของภาคประชาสังคมในประเทศไทยนั้น จัดว่าเป็นไปด้วยความไม่ชัดเจน ไม่ต่อเนื่อง ต้องอาศัยทรัพยากรจากการสนับสนุนของหน่วยงานในลักษณะของโครงการพัฒนาเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ และไม่สม่ำเสมอ การพัฒนาบทบาทของภาคประชาสังคมจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่สามารถจัดระบบการทำงานให้ทันกับสถานการณ์ปัญหาและความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งหนุนเสริมให้เติบโตตามสายงานได้

ผู้นำภาคประชาสังคมมีบทบาทได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ต้องมีฐานทุนทางเศรษฐกิจที่มั่นคงรองรับ หรือมีอาชีพที่มั่นคง เช่น นักธุรกิจ นักวิชาการ หรือข้าราชการประจำ ที่ต้องอาศัยการบูรณาการงานเข้ากับงานประจำของตน แต่สำหรับอาชีพอิสระอื่น ๆ แล้ว จะไม่ร่ำเรียนนัก ภาคประชาสังคมไทยจึงยังไม่แข็งแรงเติบโตเพียงพอที่จะร่วมมีบทบาทกับภาครัฐในการสร้างสรรค์สังคม ให้เกิดการปฏิรูปได้อย่างรวดเร็วตามแผนการปฏิรูประดับต่างๆ ที่ได้ตั้งเป้าไว้ ดังนั้น การมีแนวทางส่งเสริมบทบาทภาคประชาสังคมที่เหมาะสมสอดคล้องและเพียงพอจะทำให้ภาคประชาสังคมเข้มแข็งเติบโตเป็นพลังที่ร่วมสร้างสรรค์สังคมไทย

๑.๒ วัตถุประสงค์

เพื่อประมวลผลการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมบทบาทองค์กรภาคประชาสังคม (CSO) ต่อการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

๑.๓ ขอบเขตการพิจารณา

- ๑.๓.๑ แผน กฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๓.๒ ประสบการณ์ในต่างประเทศ แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๓.๓ รายงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๓.๔ รายงานการประชุมสัมมนา
- ๑.๓.๕ ข้อเสนอของคณาจารย์ภาคประชาสังคม

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะ

๑.๔.๑ องค์กรภาคประชาสังคม หมายความว่า องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะมิสสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคมหรือส่วนรวมและไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน แต่ไม่รวมถึงนิติบุคคล องค์กรหรือคณะบุคคลที่จัดตั้งหรือดำเนินการโดยพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ หรือเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง

๑.๔.๒ หุ้นส่วนในการพัฒนา หมายความว่า องค์กรภาคประชาสังคมเข้าร่วมเป็นภาคีในการพัฒนาของรัฐในทุกระดับ มีบทบาทสำคัญในการจัดการวิถีชีวิตของตนเอง ทั้งด้วยการร่วมกันภายในชุมชนและมีส่วนร่วมกับภาครัฐในวงกว้างเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

๑.๔.๓ ความเข้มแข็ง หมายความว่า ความสามารถขององค์กรภาคประชาสังคมในด้านการมีข้อมูลความรู้ในการทำงาน การมีทักษะความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ดำเนินการ การเข้าถึงงบประมาณและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน และการบริหารจัดการองค์กรและเครือข่ายอย่างมีธรรมาภิบาลเพื่อการทำงานอย่างยั่งยืนในอนาคต ทั้งนี้ เพื่อให้องค์กรภาคประชาสังคมมีศักยภาพที่พร้อมจะเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือในการพัฒนาประเทศควบคู่ไปกับภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔.๔ ความเป็นธรรม หมายความว่า การลดช่องว่างของรายได้ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การลดความแตกต่างทางชนชั้น และการปฏิรูประบบกฎหมายและระบบภาษี ให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น

๑.๔.๕ ธรรมเนียมปฏิบัติ ในที่นี้หมายถึงความถึง หลักการบริหารหรือการปกครองที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและการบริหารจัดการในทุกๆระดับ ตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันแก้ไขปัญหา

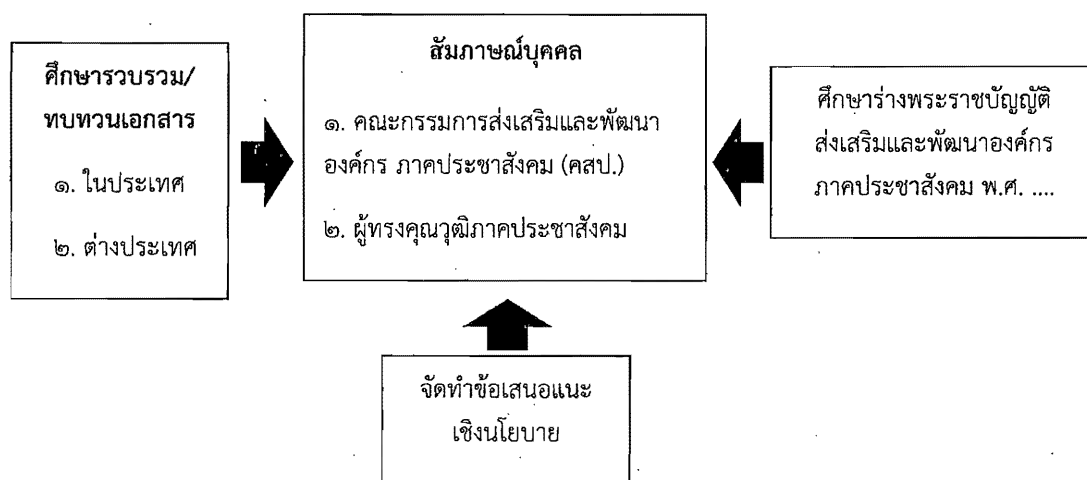
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ เป็นแนวทางสำหรับการจัดทำแผนและพัฒนากลไกการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการทำงานของภาคประชาสังคมเพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้

๑.๕.๒ เป็นแนวทางสำหรับการออกแบบกลไกการสนับสนุนภาคประชาสังคม

๑.๕.๓ เป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการสนับสนุนภาคประชาสังคม

๑.๖ กรอบการพิจารณา

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศ

ข้อเสนอการปฏิรูปฉบับนี้เป็นข้อเสนอเพื่อการปฏิรูประบบและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งภาคประชาสังคม อันนำไปสู่การจัดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยมีประเด็นหลักในการปฏิรูป คือ การส่งเสริมความเข้มแข็งภาคประชาสังคม โดยให้มีการปฏิรูประบบและกลไกต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกับประชากรกลุ่มต่าง ๆ ให้สามารถเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พึ่งตนเองได้ สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้

ทั้งนี้ พบว่าประเด็นการปฏิรูปดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ ดังนี้

๒.๑.๑ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ ๑)

- ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เป้าหมายที่ ๔ สภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้และสังคมที่มีความสุข ประเด็นยุทธศาสตร์ประเด็นที่ ๑ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ข้อย่อย ๑.๔ การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และข้อย่อย ๑.๗ การส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และประเด็นที่ ๖ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ข้อย่อย ๖.๒ การส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบครัวยุวมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และข้อย่อย ๖.๔ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

- ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เป้าหมายที่ ๑ สร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เป้าหมายที่ ๓ เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนา การพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อสร้างสังคมคุณภาพโดยสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ ประเด็นที่ ๓ การเสริมสร้างพลังทางสังคมเพื่อเตรียมการรองรับสังคมสูงวัย ข้อย่อย ๓.๑ สร้างสังคมเข้มแข็งที่แบ่งปัน ไม่ทอดทิ้งกันและมีคุณธรรม โดยสนับสนุนการรวมตัวและการดำเนินงานของภาคประชาสังคม การสร้างเครือข่ายในพื้นที่ และการยกย่องให้คุณค่ากับการทำประโยชน์ร่วมกันเพื่อส่วนรวม ข้อย่อย ๓.๓ สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนที่มีการระดมทุนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการภาคประชาสังคมและภาคประชาชน เพื่อเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงานของภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีจิตอาสาสามารถทำงานร่วมกับภาครัฐ

ประเด็นที่ ๔ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง ข้อย่อย ๔.๑ ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมในระดับครัวเรือน โดยพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนและท้องถิ่น ข้อย่อย ๔.๒ เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเองโดยให้ชุมชนได้บริหารจัดการและมีส่วนร่วมในกิจการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนโดยตรง ข้อย่อย ๔.๓ ปรับดุลอำนาจระหว่างประชาชนกับนักการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อสร้างประชาธิปไตยชุมชน สนับสนุนให้ประชาชนสามารถรวมกลุ่มและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อ

ปรึกษาหารือกิจการที่เป็นประเด็นสาธารณะ สามารถกำหนดเป้าหมายการพัฒนาบนฐานการมีข้อมูลและการใช้เหตุผล

- ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เป้าหมายที่ ๒ ภาครัฐมีขนาดเล็กลง ลดความซ้ำซ้อนและปรับภารกิจของหน่วยงานภาครัฐให้เหมาะสม เปิดโอกาสให้ทุก ๆ ภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ประเด็นยุทธศาสตร์ประเด็นที่ ๓ ภาครัฐมีขนาดเล็กลง เหมาะสมกับภารกิจ ช้อย่อย ๓.๒ ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะอย่างเหมาะสม

๒.๑.๒ สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ ๒)

- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในแผนย่อยของแผนแม่บทฯ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และเสริมสร้างจิตสาธารณะและการเป็นพลเมืองที่ดี

- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในแผนย่อยของแผนแม่บทฯ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์

- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น พลังทางสังคม (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ในแผนย่อยของแผนแม่บทฯ เสริมสร้างทุนทางสังคมทั้ง ๓ แผนแม่บท เป็นการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการรวมตัวของประชากรกลุ่มต่าง ๆ รวมถึงภาคีเครือข่าย ในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมเป็นพลังสำคัญในการจัดการกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมประชาสังคม โดยการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเอง และการจัดการตนเองที่สามารถนำสู่การสร้างให้เกิดทั้งมูลค่าและคุณค่าใหม่ร่วมกันได้ การดึงพลังต่าง ๆ เหล่านี้ออกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคของประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนบนรากฐานของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่

๒.๑.๓ สอดคล้องกับแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคม

สอดคล้องในประเด็นการปฏิรูปที่ ๔ ระบบสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งในหัวข้อขั้นตอนการดำเนินงาน ปฏิรูประบบการสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็งเชิงประเด็นและกลไก : สวัสดิการชุมชน โดยการจัดทำ กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม และแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้มีกลไกและกระบวนการหนุนเสริมองค์กรภาคประชาสังคม ให้เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมและเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐและภาคส่วนอื่นในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นแล้วควรจัดให้มีกองทุนเพื่อสนับสนุนการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยมีการจดทะเบียนรับรององค์กรที่เป็นภาคประชาสังคมที่ทำงานจริง เพื่อใช้เป็นกลไกสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของภาคประชาสังคม

๒.๑.๔ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒

- สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ ๕ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ทันสมัย และมีการทำงานเชิงบูรณาการของภาคีการพัฒนา - เป้าหมายรวมที่ ๖ มีระบบบริหารจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ ทันสมัย โปร่งใส ตรวจสอบได้ กระจายอำนาจและมีส่วนร่วมจากประชาชน

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ในวัตถุประสงค์ที่ ๔ เพื่อสร้างสถาบันทางสังคมให้มีความเข้มแข็งเอื้อต่อการพัฒนาคนและประเทศ โดยกำหนดในแนวทาง

การพัฒนาที่ ๓.๗ ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง ช้อย่อย ๓.๗.๖ สร้างมาตรการจูงใจให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุนพัฒนาด้านสังคมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เป็นนวัตกรรมสังคม

- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ในวัตถุประสงค์ที่ ๓ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยกำหนดแนวทางในการพัฒนาที่ ๓.๒ กระจายการให้บริการภาครัฐ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสวัสดิการที่มีคุณภาพให้ครอบคลุมและทั่วถึง ตลอดจนปรับปรุงปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจ รวมทั้งกฎหมาย กฎ ระเบียบให้เกิดการแข่งขันที่เป็นธรรม เพื่อให้ประชากรทุกกลุ่มมีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐและทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกันสามารถพัฒนาศักยภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

๒.๒ แนวคิดและหลักการในการศึกษาวิเคราะห์และจัดทำข้อเสนอ

๒.๒.๑ แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน^๑ คือ “การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง” แนวคิดนี้จึงมุ่งที่การบูรณาการและสร้างดุลยภาพ ทำให้เกิดเป็นองค์รวม องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันทำให้กิจกรรมมนุษย์สอดคล้องกับเกณฑ์ของธรรมชาติ

อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่างมิติอันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์อยู่ดี มีสุขคือ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม จิตใจ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อคนในรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคต ซึ่งการสนองตอบต่อแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของไทย ได้มีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน นอกจากนี้กระแสการพัฒนาโลกในช่วงศตวรรษที่ ๒๑ ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้รับ ๑๗ เป้าหมายในการบรรลุการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การแห่งสหประชาชาติ เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความเสมอภาคและกระบวนการยุติธรรม และความมั่นคงทางทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการใช้กลไกภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในระดับพื้นที่ ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และเวทีโลก

สำหรับแนวทางส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย รัฐบาลได้ปรับบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุม สั่งการ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวกและประสานงานเพื่อให้เกิดการร่วมมือกันพัฒนากับทุกภาคส่วนเพื่อการพัฒนาในภาพรวม โดยรัฐบาลได้มีการขับเคลื่อนในระดับชาติโดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) และคณะทำงานตามเป้าหมาย ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม และยึดหลักพื้นที่ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

^๑ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ร่าง) แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๙ สคช. วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี.

๒.๒.๒ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง^๖ เป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่พระราชทานมานานกว่า ๓๐ ปี เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทย และเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ โดยทรงเห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลัก แต่เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูงขึ้นไป เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง จึงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๒.๒.๓ แนวคิดการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance)^๗ คือ การบริหารราชการที่นำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยมีการจัดระบบงานวิธีการทำงาน การจัดโครงสร้าง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐที่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) มีความหมายที่หลากหลายโดยเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและการเมือง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) ให้คำจำกัดความว่าเป็น “กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอนต่าง ๆ ของการบริหาร ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนะความคิดเห็น การร่วมเสนอปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทางการแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนา”

^๖ มูลนิธิชัยพัฒนา. “เศรษฐกิจพอเพียง”. แหล่งสืบค้น <http://www.chaipat.or.th> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๐.

^๗ พรทิพย์ แก้วคำมูล. “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ แหล่งสืบค้น <http://www.opdc.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๐.

ทั้งนี้ สมาคมการมีส่วนร่วมสากล (IAP๒ - International Association for Public Participation) ได้กำหนดตัวแบบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เรียกว่า Public Participation Spectrum แบ่งเป็น ๕ ระดับ ได้แก่

ระดับที่ ๑ การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ เป็นระดับการมีส่วนร่วมจากประชาชนน้อยที่สุด แต่ถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและมีความสำคัญมาก โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่นำเสนอข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาระงานของภาครัฐ โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่ประชาชน

ระดับที่ ๒ การมีส่วนร่วมในระดับให้คำปรึกษา (To Consult) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย หรือพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และประกอบการตัดสินใจ โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ทำได้โดยการสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะและการเสวนากลุ่ม เป็นต้น

ระดับที่ ๓ การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามาเกี่ยวข้อง (To Involve) เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจัง และมีจุดมุ่งหมายชัดเจน กำหนดนโยบาย วางแผนงาน โครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐ มีหน้าที่จัดระบบอำนวยความสะดวกและยอมรับการเสนอแนะ และมีการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้อาจดำเนินการในรูปแบบกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ ๔ การมีส่วนร่วมในระดับให้ความร่วมมือ (To Collaborate) เป็นการให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในระดับสูง โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการเป็นภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือการที่ภาครัฐสัญญาอยู่กับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานร่วมกัน และนำแนวคิดใหม่ ๆ หรือข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาจากผลของการตัดสินใจที่ค่อนข้างสูง โดยรูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน และคณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป็นต้น

ระดับสุดท้าย คือ ระดับที่ ๕ การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจประชาชน (To Empower) เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีบทบาทในระดับสูงสุด โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการเป็นผู้ตัดสินใจ ซึ่งผลการตัดสินใจมีผลผูกพันให้หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้ เน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการโดยเป็นผู้ดำเนินการกิจ และภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ประโยชน์ของการตัดสินใจในขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การลงประชามติเพื่อพิจารณาว่าควรมีการ

ดำเนินการใด ๆ ของภาครัฐหรือภาคเอกชนในพื้นที่ของชุมชนหรือไม่ หรือการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมบริหารโครงการที่แก้ไขปัญหาของตนเอง โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณ และด้านอื่น ๆ เป็นต้น

๒.๒.๔ แนวคิดธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นแนวความคิดหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นและส่งเสริมศักยภาพให้เกิดในภาคประชาสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทุนมนุษย์อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต ธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักการพื้นฐานสำคัญ ๗ ประการ ได้แก่

๒.๒.๔.๑ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับใช้กฎหมาย การกำหนดกฎ กติกา และการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามอย่างเท่าเทียมกันทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติ

๒.๒.๔.๒ หลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้เกิดความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต

๒.๒.๔.๓ หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การจัดทำและการดำเนินงานนโยบายแผนและโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐอย่างเปิดเผยให้ประชาชนร่วมรับรู้และสามารถตรวจสอบได้

๒.๒.๔.๔ หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ กิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของประชาชน ด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

๒.๒.๔.๕ หลักสำนึกรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาลดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะแสดงความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตน โดยการยอมรับผลดีและผลเสียจากการกระทำของตนเอง

๒.๒.๔.๖ หลักความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) หมายถึง การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

๒.๒.๔.๗ หลักการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Accessibility) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่อยู่กับภาครัฐ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ แผน โครงการ หรือกิจกรรม ที่จะส่งผลถึงวิถีชีวิตของตน

กล่าวได้ว่า ธรรมาภิบาลเป็นหลักการบริหารหรือการปกครองที่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและการบริหารจัดการในทุกระดับ ตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันจัดการ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการที่แข็งแกร่งไป ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ธรรมาภิบาลจะช่วยให้ภาคประชาสังคมเกิดความตระหนักหรือสำนึกตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลถึงระดับกลุ่ม ในเรื่องของสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองและสาธารณะ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

เนื่องจากที่ผ่านมาปัญหาและอุปสรรคต่อการสร้างธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ลักษณะการสั่งการแบบบนสู่ล่าง การขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ การขาดความโปร่งใส

ในการบริหารจัดการโครงการพัฒนา กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ครอบคลุมของผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจอยู่ในระดับต่ำ ทำให้ผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมเนื่องจากการตัดสินใจต่าง ๆ ไม่ได้รับการยอมรับ

๒.๒.๕ แนวคิดเรื่องประชาสังคม

คำว่า “ประชาสังคม” ปรากฏขึ้นครั้งแรกในงานของอริสโตเติล (Aristotle) โดยคำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกที่ว่า “politike koinona” และรากศัพท์ภาษาละตินที่ว่า “societas civilis” ทั้งนี้ คำว่า “ประชาสังคม” ในภาษากรีกและละตินต่างมีความหมายว่า “สังคมการเมือง (political society)” ซึ่งในสมัยนั้น หมายความว่า สังคมที่พลเมืองมีความตื่นตัวในการแสดงบทบาททางการเมืองเป็นสังคมที่ปกครองด้วยกฎหมาย และกฎหมายนั้นถูกมองว่าเป็นเสมือน “คุณธรรมสาธารณะ (public virtue)”^๔

การจำแนกแนวคิดประชาสังคมไทยมีอยู่หลายลักษณะ ที่น่าสนใจ คือ การจำแนกของ กฤษฎา บุญชัย ซึ่งจำแนกแนวคิดประชาสังคมออกเป็น ๕ แนวตามความแตกต่างในเรื่องทัศนคติและอุดมการณ์^๕ ดังนี้

แนวที่ ๑ ประชาสังคมแบบรัฐนิยม ถูกใช้มากในประเทศโลกที่สาม ประชาสังคมแบบรัฐนิยมถือว่าขัดกับหลักปรัชญาของประชาสังคม เป็นเพียงการช่วงชิงวาทกรรมของรัฐเพื่อคงรักษาสถานภาพอำนาจเดิมไว้ โดยการกระจายอำนาจและเปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง แต่ศูนย์กลางในการตัดสินใจคือรัฐ หรือก็คือการจัดตั้ง “ประชาสังคม” โดยรัฐนั่นเอง เช่น แนวคิดประชารัฐ มีเป้าหมายในการเพิ่มศักยภาพในการจัดการและรักษาสถานภาพรัฐไว้ ท่ามกลางความอ่อนแอของรัฐในกระแสโลกาภิวัตน์

แนวที่ ๒ ประชาสังคมแบบทุนนิยม เป็นกระแสที่ต้องการลดบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจและสังคมลง เช่น บทบาทด้านการจัดสวัสดิการสังคม หรือการแทรกแซงตลาดเพื่อความมั่นคง การแปรรูปกิจการของรัฐให้เป็นเอกชนเพื่อเปิดโอกาสให้กลไกตลาดและทุนทำงานอย่างอิสระ ประชาสังคมแบบทุนนิยมนี้มุ่งเน้นการแข่งขัน การเพิ่มประสิทธิภาพ เป็นประชาสังคมของชนชั้นกลางและนายทุนที่ต้องการให้กลไกตลาดปลดการควบคุมและให้พลังของตลาดควบคุมรัฐได้

แนวที่ ๓ ประชาสังคมแบบเสรีนิยมหรือแบบกลุ่มอาสาสมัคร เน้นความเป็น “พลเมือง” ที่มีจิตสำนึกทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยมากกว่าการเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐ โดยให้ความสำคัญกับพลังของชนชั้นกลาง กิจกรรมอาสาสมัคร กลุ่มสมาคมอิสระ (Free Association) ที่หลากหลาย ในวัฒนธรรมแบบเมือง มุ่งเน้นให้รัฐลดบทบาทต่อกิจกรรมสาธารณะลง แต่มองรัฐในฐานะที่เป็นกลไกคอยตอบสนองความต้องการของประชาชน

แนวที่ ๔ ประชาสังคมแบบชุมชนนิยม เป็นการพัฒนาจากแนวคิด “ชุมชนเข้มแข็ง” และขยายความเป็นชุมชนออกไปในวงกว้าง ประชาสังคมในทัศนะแบบชุมชนนิยม คือ สังคมที่เต็มไปด้วยชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เน้นความร่วมมือ เอื้ออาทรตามแนวคิดชุมชน อันจะนำไปสู่พลัง

^๔ นิธิ เนื่องจำนง .ประชาสังคมระดับโลก: ข้อถกเถียงทางทฤษฎีและความเป็นไปได้ของแนวคิด: วารสารวิจัยสังคม ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๕) หน้า ๑๕๑ - ๑๘๗.

^๕ สุรางค์รัตน์ จำเริญพล, “การสร้างประชาสังคมไทยโดยรัฐ: การปรับตัวของรัฐไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓๓ - ๓๔.

ที่เข้มแข็งของภาคประชาชน จะเห็นได้ว่าประชาสังคมแบบชุมชนนิยมนี้มีได้ปฏิเสธรัฐโดยตรง แต่มุ่งไปที่การก่อตัวของชุมชนโดยละเอียดโครงสร้างรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งยังมองว่ารัฐเป็นกรรมการกลางที่สามารถเอื้อประโยชน์แก่ประชาชนได้

แนวที่ ๕ ประชาสังคมแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เป็นเรื่องของการเคลื่อนไหวในพื้นที่การเมืองสาธารณะด้วยขบวนการประชาชนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง กฎกติกา อุดมการณ์ของสังคม เช่น การต่อต้านลัทธิทุนนิยม กลไกตลาด การคัดค้านการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อประชาชน การแสดงสิทธิไม่เชื่อฟังรัฐ (Civic Disobedience) เป้าหมายการต่อสู้ได้เป็นการยึดอำนาจรัฐหรือเข้าไปต่อสู้ในสังคมการเมืองของกลไกรัฐ เช่น รัฐสภา พรรคการเมือง ศาล กฎหมาย ราชการ ดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวในยุคเก่า แต่สนใจพื้นที่การเมืองสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลง และให้วาทกรรมของประชาชนได้สร้างพื้นที่ปฏิบัติการทางความคิดและวัฒนธรรมในสังคม อันจะนำไปสู่การปรับสัมพันธภาพทางอำนาจระหว่างรัฐ ทูน และประชาชนเสียใหม่ มีการต่อสู้ด้านสัญลักษณ์ วัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา คุณค่าหญิง-ชาย และอื่น ๆ ที่หลากหลายซับซ้อนมากกว่าจะเป็นอุดมการณ์ทางชนชั้นในอดีต

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การให้ความหมายของคำว่า “ประชาสังคม” มีหลากหลายทรรศนะ และเป็นการยากที่จะหาความหมายเดียวและสามารถใช้กันอย่างทั่วถึง

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจาก ๕ แนวคิดข้างต้นแล้ว หากสังคมไทยมีความมุ่งมั่นที่จะให้ภาคส่วนหลักอันหมายถึง รัฐ ทูน และประชาชนที่มีความหลากหลาย ได้มีส่วนร่วมกันในการพัฒนาสังคม แนวคิดที่พึงส่งเสริมให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นควรเป็นแนวคิดที่ ๓ - ๕ ที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาสังคมที่ไม่ใช่ภาคส่วนรัฐ และทูน ด้วยเหตุที่พลังอำนาจในสองส่วนแรกนั้นมีพลังอำนาจมากมายอยู่แล้ว แต่มีทางเลือกในการปฏิบัติการเพื่อพัฒนาสังคมจำกัด โดยประชาสังคมที่เกิดขึ้นตามแนวคิดที่ ๓ จะเป็นประชาสังคมที่ผสมผสานหรือเชื่อมต่อกับภาคส่วนรัฐและทูนได้ค่อนข้างดี ในขณะที่ประชาคมตามแนวคิดที่ ๔ จะเป็นประชาคมที่ยังรกร้างถึงชุมชนท้องถิ่น และช่วยให้การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจไม่เลือนล่อยอยู่กลางอากาศ ส่งผลประโยชน์เพียงแค่นักกลุ่มน้อยที่ร่ำรวยและเข้าถึงบริการและทรัพยากรอยู่แล้ว ส่วนประชาสังคมตามแนวคิดที่ ๕ จะช่วยสร้างสมดุลการพัฒนาที่ไม่ทำลายระบบนิเวศของโลกและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นรัฐและภาคส่วนทูนจึงควรหันมาสนับสนุนการพัฒนาประชาสังคมตามแนวคิดที่ ๓-๕ อันจะทำให้ภาคประชาชนในทุกกระดับ ทุกพื้นที่ หันมาสนใจในปัญหาสาธารณะและร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้

ประชาสังคมจึงเป็นแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ (strategic concept)^๖ ดังนั้นการให้ความหมาย ลักษณะ องค์ประกอบของประชาสังคม ยุทธวิธีการขับเคลื่อนประชาสังคม จึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ บทเรียน ปัญหาและสาเหตุที่ผู้คนแต่ละกลุ่มเผชิญอยู่ รวมทั้งแนวทางหรือวิธีการขับเคลื่อนที่เลือกใช้ก็แตกต่างกันออกไปด้วย ทั้งนี้ หากกล่าวถึงความหมายของคำว่าประชาสังคมและพัฒนาการประชาสังคมในสังคมไทย ก็มีการสำรวจเอาไว้อย่างกว้างขวาง เช่น ชูชัย ศุภวงศ์และยวดี

^๖ ชลทิศ ตั้งเจริญ(ม.ป.ป.).“แนวคิดประชาสังคม (ทางตะวันตก): กลุ่มความหมายและองค์ประกอบ” โครงการวิจัยเรื่อง “มาตรการกฎหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาสังคมไทย” (บทสรุปสำหรับผู้บริหาร) สนับสนุนโดยสถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อมไทย.

คาคการณัโกล (๒๕๔๑) อนุชาติ พวงสำลีและกฤตยา อาชวนิจกุล (๒๕๔๒) เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (๒๕๔๒) จามรี เชียงทอง (๒๕๔๓) พฤติสาณ ชุมพล (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) ฯลฯ

สำหรับคำว่า องค์กร (ภาค) ประชาสังคม (Civil Society Organizations - CSOs) หมายถึง กลุ่มที่มีลักษณะการจัดการตัวเอง ซึ่งสมาชิกเข้าร่วมกลุ่มโดยสมัครใจ การดำเนินงานของกลุ่มเป็นอิสระจากการชี้นำของรัฐ ธุรกิจเอกชน หรือแม้แต่จากครอบครัวของตน (ไม่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น) และมีศักยภาพสำหรับกระทำการใด ๆ ร่วมกัน (collective action) เพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน (Anheier, ๒๐๐๔)

องค์กรภาคประชาสังคม สามารถจำแนกออกเป็น ๒ กลุ่มหลัก (Holloway, ๒๐๐๑) ได้แก่

- **กลุ่มที่ ๑** กลุ่ม/องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของประชาชนอย่างสมัครใจและดำเนินการตามเจตจำนงของตน และแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มย่อย

กลุ่มย่อยที่ ๑ องค์กรหรือกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของสมาชิกร่วมกัน (Mutual Benefit Organizations) ได้แก่ กลุ่มที่รวมตัวกันบนพื้นฐานของศาสนา กลุ่มที่รวมตัวกันภายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือกัน แก้ไขปัญหาที่ประสบร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มที่รวมตัวบนฐานวัฒนธรรม กลุ่มที่มีความเชื่อมโยงกันทางอาชีพ (สหภาพแรงงาน สมาคมการค้าหรืออุตสาหกรรม สภาวิชาชีพ เป็นต้น)

องค์กรประชาชนขบวนการขับเคลื่อนสังคม กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มนันทนาการหรือศิลปวัฒนธรรม

กลุ่มย่อยที่ ๒ องค์กรหรือกลุ่มที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือสังคม (Public Benefit Organizations) ได้แก่ กลุ่มจิตอาสาหรือบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมที่อาจตั้งโดยบุคคล หรือกลุ่มคนในสังคม กลุ่มที่รวมตัวบนฐานศาสนา กลุ่มประชาสังคมที่ขับเคลื่อนเรื่องสิทธิทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO), กลุ่มคลังสมองเพื่อชี้แนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาบ้านเมือง (think tank)

- **กลุ่มที่ ๒** กลุ่ม/องค์กรที่เกิดจากการจัดตั้งหรือสนับสนุนจากภาครัฐ หรือภาคธุรกิจ หรือโดยองค์กรสนับสนุนทุน ซึ่งการตัดสินใจดำเนินงานอาจไม่มีอิสระเท่าที่ควร กลุ่มนี้ถือเป็น Pretenders (องค์กรที่เป็นเสมือน NGO)

บทที่ ๓ วิธีการพิจารณาศึกษา

ในการดำเนินการศึกษา เรื่อง แนวทางและนโยบายในการส่งเสริมบทบาทองค์กรภาคประชาสังคม (CSO) เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ได้กำหนดวิธีการศึกษาให้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

๓.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๒. แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน
๓. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
๔. แนวคิดเรื่องการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม
๕. แนวคิดธรรมาภิบาล
๖. แนวคิดเรื่องภาคประชาสังคม
๗. บทบาทภาคประชาสังคมในประเทศและต่างประเทศ
๘. สถานการณ์องค์กรภาคประชาสังคมของประเทศไทย
๙. กฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ
๑๐. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ (TOWS Matrix)

๓.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมบทบาทของภาคประชาสังคม ทั้งภายในและต่างประเทศ

บทที่ ๔ ผลการศึกษา

คณะอนุกรรมการได้จัดทำรายงานเรื่องข้อเสนอแนะแนวทางและนโยบายในการส่งเสริมบทบาทองค์กรภาคประชาสังคม (CSO) เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และเห็นว่าการปฏิรูประบบและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเข้มแข็งภาคประชาสังคม จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนทุกภาคส่วน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างเกื้อกูลไปกับภาครัฐ โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาวิเคราะห์รวม ๙ เรื่อง ดังนี้

๔.๑ ความสำคัญของภาคประชาสังคมในระดับโลก

๔.๒ ความสำคัญของภาคประชาสังคมในประเทศไทย

๔.๓ ความหมายคำว่า “องค์กรภาคประชาสังคม”

๔.๔ ข้อมูลจำนวนองค์กรภาคประชาสังคม

๔.๕ สถานการณ์ความจำเป็นเกี่ยวกับการส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม (CSO) เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

๔.๖ กฎหมายและนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๔.๗ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ (TOWS matrix) เพื่อจัดทำข้อเสนอ

๔.๘ ข้อเสนอแนะ แนวทางและนโยบายในการส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม (CSO)

เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

๔.๙ แนวทางการติดตามประเมินผล

๕.๑ ความสำคัญของภาคประชาสังคมในระดับโลก

หากศึกษาการก่อตัวของภาคประชาสังคมในระดับโลกรวมทั้งในประเทศไทย กล่าวได้ว่า กระแสประชาสังคมก่อตัวมาจากหลายเหตุปัจจัยด้วยกัน” ได้แก่

๑. วิกฤตในสังคมที่รัฐและกลุ่มทุนไม่สามารถแก้ไขได้ซึ่งรวมถึงวิกฤตระดับโลก (Global Crisis) เช่น วิกฤตสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และเอดส์ เป็นต้น

๒. การก่อกำเนิดของชนชั้นกลาง^๑ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อค้า นักธุรกิจ นักวิชาการ ที่มีการศึกษาและมีฐานะทางเศรษฐกิจ

๓. พัฒนาการของกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงออกทางความคิดได้โดยอิสระ

^๑ สุวิทย์ วิบุลย์ผลประเสริฐ (๒๕๔๐). ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทไสร้จำกัด.

^๒ ชนชั้นกลาง เป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะเด่นอยู่ที่การศึกษาสูง มีอาชีพการงาน รายได้ดี สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่ยอมอยู่ภายใต้การเอารัดเอาเปรียบของผู้อื่น จึงมักไม่พอใจกับคุณภาพชีวิตตนเองที่ตกต่ำลงซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาโดยรวมของสังคมที่มารกระทบวิถีชีวิตตนเอง เช่น การจลาจลต่าง ๆ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ผังเมือง ทำให้จึงลุกขึ้นมาร่วมมือกับคนกลุ่มต่าง ๆ แสดงออกถึงความไม่พอใจดังกล่าว แต่เป็นลักษณะเชิงร่วมมือ มากกว่าต่อต้านขัดขืนโดยตรง ชนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญต่อระบบประชาธิปไตยที่ไม่ใช่เพียงแค่การเลือกตั้งเท่านั้น ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของคชนส่วนน้อย ไม่ยอมรับระบบประชาธิปไตยที่จะนำไปสู่เผด็จการทางรัฐสภา คิดถึงความยั่งยืนในระยะยาวมากกว่าผลประโยชน์ในระยะสั้น และให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองอย่างต่อเนื่อง

๔. ระบบการติดต่อสื่อสารซึ่งช่วยให้การรวมตัวเป็นไปได้สะดวกขึ้น โดยที่บางครั้งไม่จำเป็นต้องมาพบกัน

๕. ปัญหาเรื่องประสิทธิภาพและความโปร่งใสของระบบการจัดการของภาครัฐ ทำให้รัฐไม่สามารถเป็นผู้แก้ปัญหาในสังคมได้แต่เพียงลำพัง สังคมจึงต้องการหาทางเลือกอื่น ๆ

๖. การเกิดขึ้นขององค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อสาธารณะประโยชน์และองค์กรชุมชนท้องถิ่นจำนวนมาก

นายพลเดช ปิ่นประทีป ได้ชี้ให้เห็นว่าภาคประชาสังคมเกิดขึ้นในยุคร่วมสมัย คือ ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ ๑๙ จนถึงปลายศตวรรษที่ ๒๐ ผลจากกระแสสังคมบริโภคนิยม พัฒนาการทางเทคโนโลยีได้ทำให้เกิดความสะดวกรวดสบาย ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้ความเป็นปัจเจกชนเพิ่มมากขึ้น สนใจเรื่องสังคมส่วนรวมน้อยลง แต่ในที่สุดการพัฒนาที่มุ่งเน้นแต่การทำให้ประเทศทันสมัยกลับประสบความล้มเหลว จนในที่สุดจึงมีการก่อตัวเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movement) ซึ่งส่งผลสะท้อนอย่างสูงต่อการเคลื่อนไหวด้านสตรี สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน สิทธิชุมชน ฯลฯ เกิดกระแสโลกที่หักเหสู่ปัญหาจริยธรรมและคุณธรรม (Ethical Turn) เกิดกระบวนการรื้อฟื้นความสนใจภาคสาธารณะ ประชาสังคม และทุนทางสังคม (Social Capital) ทั้งในระดับชุมชนท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับภูมิภาค^๙

ในเวทีของสหประชาชาติในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๙๙ ที่มีตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคมกว่า ๘,๐๐๐ คน ได้เข้าร่วมประชุมที่กรุงเฮกในเวที Hague Appeal for Peace และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๒๐๐๐ สหประชาชาติได้จัดเวทีการประชุมองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งสหัสวรรษ (Millennium NGO Forum) และได้ตกลงที่จะสร้างเวทีถาวรสำหรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมโลกในสหประชาชาติ^{๑๐}

เมื่อพิจารณาที่ระดับภูมิภาคอาเซียนโดยตรง ในส่วนของการสร้างประชาคมอาเซียนด้านสังคมวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community) อาเซียนได้กำหนดเป้าหมายหลักของแผนยุทธศาสตร์ไว้ที่การพัฒนามนุษย์และกำจัดความยากจน ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาสังคมของภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งมีบทบาทขับเคลื่อนกระบวนการทางสังคมและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและอุดช่องว่างของการพัฒนาที่เกิดจากกิจกรรมภาครัฐและภาคธุรกิจมากขึ้น ดังปรากฏในวิสัยทัศน์ของ The ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) Plan of Action ว่า **“องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีส่วนร่วมในการป้อนปัจจัยนำเข้า (Inputs) เพื่อเป็นตัวเลือกในการกำหนดนโยบายของประชาคม”** ด้วยเหตุนี้แผนยุทธศาสตร์ว่าด้วยการสร้างประชาคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน (Building a Community of Caring Societies) ข้อบัญญัติที่ ๓.๑.๔ จึงกำหนดให้ **“พัฒนาสถาบันครอบครัว องค์กรภาคประชาสังคม และภาคเอกชนเพื่อการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาความยากจนและประเด็นทางสวัสดิการสังคม”**^{๑๑}

^๙ พลเดช ปิ่นประทีป : การเคลื่อนไหวของประชาสังคม ในโลกตะวันตก. (เอกสารอัดสำเนา, ไม่ทราบปีที่พิมพ์)

^{๑๐} Falk and Strauss. ๒๐๐๑. “Toward Global Parliament”. p. ๒๑๔.

^{๑๑} “Civil society is engaged in providing inputs for policy choices.” In The ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) Plan of Action สืบค้นจาก <http://www.aseansec.org/๑๖๘๓๒.htm>.

ตัวอย่างที่น่าสนใจของบทบาทของภาคประชาสังคมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในเวทีโลก อาทิ สำนักงานเลขาธิการอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทรายแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNCCD) ได้กำหนดสาระสำคัญในแผนยุทธศาสตร์ ๑๐ ปี UNCCD ในการสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในการดำเนินงานอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย ทั้งด้านการสร้างความรับรู้ และการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา^{๑๒} หรือในเวทีภูมิภาคอาเซียนที่มีการจัดประชุมคู่ขนาน “อาเซียนภาคประชาชน” กับ “การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน” ซึ่งมีขึ้นทุกปีโดยแต่ละประเทศจัดเวียนเป็นเจ้าภาพ และมีการนำประเด็นต่าง ๆ ที่ประชาชนให้ความสนใจหรือเป็นปัญหาของประชาชนมาอภิปราย พร้อมทั้งนำผลสรุปจัดทำเป็นแถลงการณ์ ความเห็น ข้อเสนอแนะ ที่จะนำไปแลกเปลี่ยนในการพบปะระหว่างผู้นำประเทศกับตัวแทนภาคประชาสังคม (Interface)

นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งความร่วมมือด้านความมั่นคงของมนุษย์ชื่อ “Friends of Human Security” ซึ่งเป็นการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการ โดยเน้นส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในการดำเนินงานร่วมกับกรอบความร่วมมือเครือข่ายความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security Network – HSN) ซึ่งจะมีการจัดประชุมระดับรัฐมนตรีเป็นประจำทุกปี และการจัดประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโส ซึ่งเป็นการจัดประชุมคู่ขนานระหว่างการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญในแต่ละปีด้วย^{๑๓}

๔.๒ ความสำคัญของภาคประชาสังคมในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย คำว่า “ประชาสังคม” ปรากฏขึ้นในราวกลางทศวรรษที่ ๒๕๒๐^{๑๔} ซึ่งมีคำอื่น ๆ ที่ใช้ในความหมายเดียวกันคือ “ภาคประชาชน” “ภาคพลเมือง” ที่ชัดเจนก็คือในยุคที่เกิดการเดินขบวนเรียกร้องสิทธิและการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างกว้างขวางในช่วงการประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจรยุครัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ราวปี ๒๕๓๑ การเรียกร้องให้ป้องกัน แก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ดินน้ำ ป่า ของสมัชชาคนจน สมัชชาเกษตรกรรายย่อย ฯลฯ รวมทั้งเครือข่ายองค์กรชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การต่อต้านการสร้างเขื่อนการเคลื่อนไหวของสังคมในการจัดการปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน การตรวจสอบอำนาจรัฐ และกระแสการปฏิรูปการเมืองในช่วงหลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ คำว่า “ภาคประชาสังคม” ที่บ่งบอกการรวมตัวของคนที่ไม่ใช่ “ภาครัฐ” หรือภาครัฐราชการ และไม่ใช่ “ภาคธุรกิจ” เพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของบ้านเมือง จึงได้เติบโต ตั้งแต่ช่วงรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา^{๑๕}

รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงมากยิ่งขึ้น กระตุ้นให้ “ประชาชน” (people) มีฐานะเป็น “พลเมือง” (citizen)

^{๑๒} UNCCD. UNCCD News. Issue ๕ (July – August), ๒๐๑๒.

^{๑๓} กระทรวงการต่างประเทศ. “เครือข่ายความมั่นคงมนุษย์”. ประเทศไทยกับประเด็นระหว่างประเทศ. แหล่งสืบค้น <http://www.mfa.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐.

^{๑๔} เอกสารเรื่องแนวคิด พัฒนาการ และยุทธศาสตร์ของภาคประชาสังคมในประเทศไทย ของดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายงานการศึกษา บทบาทของภาคประชาสังคมในการคุ้มครองสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยกฤษฎา บุญชัย วีรบุรณ วิสารทสกุล จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร เสนอสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สิงหาคม ๒๕๕๖ (เอกสารอึดสำเนา)

^{๑๕} เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (๒๕๕๑). “ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ: ความหมายของประชาสังคม”. วารสารธรรมศาสตร์ ๒๕:๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม): ๑๒๔-๑๕๑.

ที่มีความตื่นตัว และมีความพร้อมที่จะจัดการหรือดำเนินการเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการสาธารณะ บางอย่างด้วยตัวเองในนามกลุ่ม องค์กร ชุมชน สถาบันวิชาชีพ หรือจัดการร่วมกับรัฐในบางเรื่อง

ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา คำว่า “ประชาสังคม” จึงถูกใช้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐, พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑, พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้น ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้แทนประชาสังคมไว้ด้วยในแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการยกร่างแผน และวางเป้าหมายที่จะส่งเสริม “ประชาสังคมจังหวัด” ให้เกิดขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศ มีการตั้ง “คณะกรรมการประชาคมแผนฯ ๘” ที่มี ศ.นพ.ประเวศ วะสี เป็นประธาน เพื่อกำหนดแนวยุทธศาสตร์พัฒนาประชาสังคมในประเทศไทย

จวบจนมาถึงแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๕) ก็ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ หรือที่เรียกว่า “ภาคประชาสังคม” เพื่อมุ่งสู่ “สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” รัฐบาลมีหน้าที่สำคัญในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อปฏิรูปประเทศในทุกภาคส่วน และนำพาประเทศพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยเฉพาะการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDGs) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม และในทุกระดับจึงได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบาย กรอบทิศทาง ประสานงานและพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นกลไกในการสนับสนุนและขับเคลื่อนองค์กรภาคประชาสังคม เช่นเดียวกับการดำเนินโครงการประชารัฐ ซึ่งมีคณะกรรมการขับเคลื่อนภาคประชารัฐในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และกลไกความร่วมมือขับเคลื่อน “ประชารัฐ” กับภาคประชาสังคมในพื้นที่

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (๒๕๔๑)^{๑๖} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของประชาสังคมว่าเป็นอาวุธทางความคิดในการตอบคำถามสำคัญ ๆ ของบ้านเมือง ทั้งในด้านการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ ปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น การปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการเลือกตั้งไม่ให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียง นำไปสู่การพัฒนาประเทศในที่สุด

^{๑๖} ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ : ความหมายประชาสังคม. ในอนุชาติ พวงสำลี. และกฤตติยา อาชวนิจกุล (บ.ก). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง

๔.๓ ความหมายคำว่า “องค์กรภาคประชาสังคม”

นิยาม “องค์กรภาคประชาสังคม” มีความหมายตามที่กำหนดในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมประชาสังคมเพื่อการพัฒนา พ.ศ. ๒๕๕๘ หมายถึง องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะมิใช่สถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสังคมหรือส่วนรวม และไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน แต่ไม่รวมถึงนิติบุคคล องค์กรหรือคณะบุคคลที่จัดตั้งหรือดำเนินการโดยพรรคการเมือง หรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ หรือเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง

ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) ครั้งที่ ๒/๒๕๕๙ ได้ขยายความนิยามคำว่า “องค์กรภาคประชาสังคม” ดังนี้

องค์กรภาคประชาสังคม หมายถึง องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาชน และพลังพลเมืองที่มีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ได้ มีวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาสังคม และไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน

องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการรวมตัวกันของบุคคลกลุ่มบุคคลเพื่อกิจการสาธารณะ ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ องค์กรสาธารณประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม องค์กร หรือสถานสาธารณกุศลที่ได้รับการประกาศเป็นองค์กรการกุศล สาธารณะตามประกาศกระทรวงการคลังว่าด้วยภาษีเงินได้และภาษีมูลค่าเพิ่ม เรื่อง กำหนดองค์การ องค์กรสถานสาธารณกุศล สถานพยาบาล และสถานศึกษา ตามมาตรา ๔๗ (๗) (ข) แห่งประมวล รัชฎาฯ ซึ่งไม่หมายรวมถึงสถานพยาบาล สถานศึกษา หรือองค์กรศาสนา และกลุ่ม ชมรม สภา สหภาพ สหพันธ์ สมาพันธ์คณะกรรมการ เครือข่าย ศูนย์ ศูนย์ประสานงาน หรือชื่ออื่น ๆ

องค์กรภาคประชาชน เป็นการรวมตัวกันของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง สมาชิก ในลักษณะการรวมตัวของกลุ่มเป้าหมาย การขับเคลื่อนงานเชิงประเด็นหรือพื้นที่ ซึ่งอาจจะเป็น องค์กรชุมชน ตามพระราชกฤษฎีกากำจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สภาองค์กรชุมชน ตามกฎหมายว่าด้วยสภาองค์กรชุมชน องค์กรสวัสดิการชุมชน ตามกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชน สังคม ตามที่ส่วนราชการส่งเสริมให้มีการจัดตั้ง หรือกลุ่ม ชมรม สภา สหภาพ สหพันธ์ สมาพันธ์ คณะกรรมการ เครือข่าย ศูนย์ ศูนย์ประสานงาน หรือชื่ออื่น ๆ

พลังพลเมือง ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่มีวิถีชีวิตหรือความสัมพันธ์กันทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือมีความสัมพันธ์กันในด้านอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือส่วนรวม ได้แก่กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันนอกเหนือจากการเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนและ องค์กรภาคประชาชนที่รวมกลุ่มกัน โดยไม่มีโครงสร้างและการบริหารที่เป็นทางการ รวมตัวกันทำกิจกรรมเป็นครั้งคราว เช่น กลุ่มจิตอาสา และกลุ่มพลังทางสังคมด้านต่าง ๆ

องค์กรภาคประชาสังคมต้องไม่มีคุณลักษณะ ดังนี้

๑. เป็นหน่วยงานของรัฐ
๒. เป็นนิติบุคคล องค์กรหรือคณะบุคคลที่จัดตั้งหรือดำเนินการโดยพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ หรือเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง

๓. องค์กรอื่น ๆ ที่ไม่เข้าข่ายเป็นองค์กรภาคประชาสังคม เช่น องค์กรธุรกิจ องค์กรธุรกิจ เพื่อสังคม องค์กรศาสนา (วัด/มัสยิด/โบสถ์) สถานศึกษาเอกชนตามกฎหมาย สถาบันการเงิน กลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ฯลฯ

๔.๔ ข้อมูลจำนวนองค์กรภาคประชาสังคม

ข้อมูลจำนวนองค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการทราบถึงสถานการณ์ขององค์กรภาคประชาสังคม ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๓๒ และต่อเนื่องจนถึง พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ มีองค์กรพัฒนาเอกชนที่จดทะเบียน ๑๒,๐๐๐ องค์กร และร้อยละ ๔๔ ขององค์กรเน้นการทำงานเพื่อการพัฒนาและการส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชน โดยจำนวนที่แท้จริงขององค์กรภาคประชาสังคมในประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดสามารถยืนยันได้

เนื่องจากการจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมสามารถดำเนินการผ่านกลไกส่วนกลางซึ่งมีหลายรูปแบบ ในขณะที่เดียวกันองค์กรบางประเภทก็เกิดขึ้นและปิดตัวลงอย่างรวดเร็ว เช่น องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการรณรงค์เรื่องบางเรื่องแล้ว หรือบางองค์กรเปลี่ยนประเด็นในการดำเนินการ

ทั้งนี้ การคาดการณ์จากสถิติของหน่วยงานของรัฐที่รับจดทะเบียนอนุญาตให้มีการจัดตั้งองค์กรหรือการรวมกลุ่มคนในหลากหลายรูปแบบ อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีองค์กรภาคประชาสังคมมากกว่า ๑๓๐,๐๐๐ องค์กร อาทิ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ข้อมูล ณ สิ้นปี ๒๕๕๙ มีองค์กรชุมชนที่จัดแจ้ง จำนวนถึง ๑๒๗,๕๑๒ องค์กร และจำนวนสภาองค์กรชุมชนที่จัดตั้งแล้ว ๕,๖๗๙ สภาองค์กร กระทรวงวัฒนธรรมมีสมาคมมูลนิธิที่จดทะเบียนกับกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จำนวน ๑๐๐ องค์กร ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ในขณะที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้รับจดทะเบียนสหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ มีสหกรณ์ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๙ รวม ๗,๑๔๑ แห่ง ประกอบด้วย ชุมชนสหกรณ์ ๑๒๒ แห่ง สหกรณ์การเกษตร ๓,๖๑๓ แห่ง สหกรณ์ประมง ๗๗ แห่ง สหกรณ์นิคม ๘๙ แห่ง สหกรณ์ออมทรัพย์ ๑,๔๑๖ แห่ง สหกรณ์ร้านค้า ๑๖๑ แห่ง สหกรณ์บริการ ๑,๑๑๙ แห่ง และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ๕๔๔ แห่ง

สำหรับเครือข่ายทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย ในปี ๒๕๖๐ มีถึง ๓,๕๒๐ เครือข่าย ในการขับเคลื่อนกิจกรรม ๑๔ ประเด็น ได้แก่ ความเสมอภาค ต่อต้านการคอร์รัปชัน ต่อต้านการค้ามนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน สิทธิชุมชน สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน เสรีภาพในการชุมนุมและสมาคม และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

นอกจากนี้ยังมีองค์กรด้านสวัสดิการสังคมที่มาขอรับรองการเป็นองค์การสาธารณประโยชน์ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ณ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ จำนวน ๔,๘๐๐ แห่ง ซึ่งอาจมีองค์กรภาคประชาสังคมที่ถูกนับซ้ำได้ เนื่องจากยังไม่มีกลไกเฉพาะในส่วนกลางที่กำหนดให้องค์กรภาคประชาสังคมต้องมาจดทะเบียนและจัดทำทะเบียนกลาง ณ จุดเดียว ทำให้ไม่สามารถระบุจำนวนที่ชัดเจนขององค์กรภาคประชาสังคมไทย

๔.๕ บทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมกับการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

๔.๕.๑ ปัจจัยภายนอก

กระแสการพัฒนาระดับโลกให้ความสำคัญกับบทบาทภาคประชาสังคมต่อการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

จากกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเป็นสังคมสูงวัย ทำให้สถานการณ์ทางสังคมมีความซับซ้อน เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมในวงกว้าง ส่งผลต่อภาครัฐที่มีข้อจำกัดด้านกำลังคน และทรัพยากร ทำให้การควบคุมแก้ไขปัญหาเป็นไปด้วยความยากลำบาก องค์กรภาคประชาสังคมจึงเป็นกลไกที่มีความสำคัญ ในการสนับสนุนและร่วมกับหน่วยงานรัฐในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาให้รวดเร็วและทั่วถึงมากขึ้น

กระแสการพัฒนาของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals -SDG) ให้ความสำคัญกับการทำงานภาคประชาสังคมในฐานะกลไกการพัฒนาที่ต้องมีการเชื่อมโยงทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก

สอดคล้องกับเวทีของสหประชาชาติในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๙๙๙ ที่มีตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคมกว่า ๘,๐๐๐ คน เข้าร่วมประชุมที่กรุงเฮกในเวที Hague Appeal for Peace และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๒๐๐๐ สหประชาชาติได้จัดเวทีการประชุมองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งสหประชาชาติ (Millennium NGO Forum) และได้ตกลงที่จะมีเวทีถาวรสำหรับการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมโลกในสหประชาชาติ

เมื่อมาพิจารณาที่ระดับภูมิภาคอาเซียนโดยตรง ในส่วนของการสร้างประชาคมอาเซียน ด้านสังคมวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community) อาเซียนได้กำหนดเป้าหมายหลักของแผนยุทธศาสตร์ไว้ที่การพัฒนามนุษย์และกำจัดความยากจน ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาสังคมของภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงองค์กรภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งมีบทบาทขับเคลื่อนกระบวนการทางสังคมและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและอุดช่องว่างของการพัฒนา ที่เกิดจากกิจกรรมภาครัฐและภาคธุรกิจมากขึ้น ดังปรากฏในวิสัยทัศน์ของ The ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) Plan of Action ว่า “องค์กรภาคประชาสังคมต้องมีส่วนร่วมในการป้อนปัจจัยนำเข้า (Inputs) เพื่อเป็นตัวเลือกในการกำหนดนโยบายของประชาคม” ด้วยเหตุนี้แผนยุทธศาสตร์ว่าด้วยการสร้างประชาคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน (Building a Community of Caring Societies) ข้อบัญญัติที่ ๓.๑.๔ จึงกำหนดให้ “พัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม และภาคเอกชน เพื่อการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาความยากจนและประเด็นทางสวัสดิการสังคม”

๔.๕.๒ ปัจจัยภายใน

๔.๕.๒.๑ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.๒๕๕๘ ยังมีข้อจำกัดเรื่องอำนาจและขอบเขตการบังคับใช้ แม้มีกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมากตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ แต่ทำงานตามภารกิจแบบแยกส่วน มิได้บูรณาการทำงานร่วมกัน เนื่องจากไม่มีกฎหมายเฉพาะฉบับใดที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมในภาพรวมระดับประเทศ

โดยที่สภาพสังคมไทยและปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาพและสาธารณสุข ความเหลื่อมล้ำ ของสถานะและรายได้ของบุคคล ความขัดแย้งในสังคม และปัญหาด้านอื่น ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น กว่าในอดีตเป็นอย่างมากหน่วยงานของรัฐไม่สามารถจัดการกับปัญหาเหล่านี้ได้โดยลำพัง ซึ่งกลายเป็น อุปสรรคสำคัญในการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคม แม้จะมีการกำหนด ภารกิจชัดเจน ภายใต้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ.๒๕๕๘ แต่กลับพบปัญหาเรื่องอำนาจและขอบเขตการบังคับใช้ ไม่มีสำนักงาน ไม่มีงบประมาณและ บุคลากรกำหนดไว้ กล่าวได้ว่า ไม่ได้กำหนดให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีพันธกิจรับผิดชอบ ในเรื่องการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมเป็นการเฉพาะ ทำให้ขาดกลไกสำคัญในการ พัฒนาประเทศ คือ ไม่มีมาตรการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมและการทำงาน อย่างเป็นภาคีหุ้นส่วนกับภาครัฐ

นอกจากนั้นแล้วเมื่อมาพิจารณากฎหมายฉบับอื่น เป็นกฎหมายที่มุ่งจัด สวัสดิการและการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเป้าหมาย โดยส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กรเครือข่าย ในรูปแบบของการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนแผนงานโครงการกิจกรรมขององค์กร เพื่อให้ องค์กรเหล่านั้นมีส่วนร่วม และหรือเป็นเครือข่ายกับภาครัฐ ในการป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย ครอบครัว และชุมชน

แนวทางนี้กระจายอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ พระราชบัญญัติควบคุม การขอทาน พ.ศ. ๒๕๕๙ พระราชบัญญัติคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. ๒๕๕๙ หรือแม้แต่การดำเนินงานของ แต่ละกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งมีการส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งอาสาสมัคร กลุ่ม องค์กร สถาบัน และ หรือเครือข่ายของหน่วยงานเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่

ขณะเดียวกันพบว่ากฎหมายบางฉบับที่เกี่ยวข้อง เป็นการดำเนินงานสร้างกลไก (platform) การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อทำงานในชุมชน ในพื้นที่ผ่านปฏิบัติการจริง แต่ยังไม่มีการกลไก ในการพัฒนาคนทำงานในชุมชนเช่นกัน ดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๐ (ผ่านกลไกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ), พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ (ผ่านกลไกสภา องค์กรชุมชนตำบล) พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๔ (ผ่านกลไกที่ ดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ) พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ (ผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ (ผ่านกลไกองค์กรสาธารณประโยชน์ที่มากขึ้นทะเลียบกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์) กระทั่งพระราชบัญญัติวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. ๒๕๖๒ (ผ่านกลไกวิสาหกิจเพื่อสังคม และกลุ่มกิจการเพื่อสังคม) เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก และองค์กร เหล่านี้กระจายตัวทำงานตามภารกิจของตนเองแบบแยกส่วนและทำตามกำลังศักยภาพ แต่ยังไม่ มีกฎหมายเฉพาะฉบับใดเลยที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการในรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาองค์กร ภาคประชาสังคมในระดับประเทศที่มุ่งกำหนดนโยบายทิศทางพัฒนาประเทศตามที่คณะรัฐมนตรี

อนุมัติให้เป็นทิศทางเดียวกัน ประเทศจึงขาดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศร่วมกันขององค์กรเหล่านั้นไป

ผลจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นของผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคเอกชน ในการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วย ส่วนราชการ รวม ๑๒ กระทรวง ๒๕ หน่วยงาน และหน่วยงานของรัฐ ประเภทองค์การมหาชนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติเฉพาะ (หน่วยงานในกำกับ) ๕ หน่วยงาน^{๑๑}

ที่ประชุมข้างต้นจึงมีความเห็นพ้องว่า ภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมร่วมกัน โดยควรกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานร่วมกันให้ชัดเจน ทั้งในระดับนโยบายการตัดสินใจและระดับปฏิบัติการ มีการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อให้ภาครัฐสามารถสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมได้อย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาสังคมทั้งในมิติพื้นที่ เชิงประเด็น และกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพคนทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้องค์กรภาคประชาสังคมสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน

๔.๕.๒.๒ กลไกภาคประชาสังคมมีทรัพยากรในการทำงานที่จำกัด มีข้อจำกัดในการได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการขับเคลื่อนงานให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

กลไกภาคประชาสังคมในปัจจุบันมีบทบาทในการติดตามสถานการณ์ปัญหา และติดตามผลกระทบต่อสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องทันเหตุการณ์ มีความตื่นรู้ และพร้อมร่วมมือแก้ไขปัญหา ในระดับพื้นที่และในเชิงประเด็นตามขีดความสามารถของตนเอง

แต่อีกด้านหนึ่งองค์กรภาคประชาสังคมได้รับงบประมาณมาจากการบริจาคหรือการสนับสนุนจากรัฐเป็นรายโครงการไม่ต่อเนื่อง ทั้งงบประมาณที่ได้รับเป็นงบสำหรับการทำงานตามแผนงานและโครงการของหน่วยงาน อาทิ จากกองทุนต่าง ๆ ในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่ไม่มีงบสนับสนุนด้านการพัฒนาขีดความสามารถคนทำงานที่ต้องอาศัยความรู้ทักษะความชำนาญที่มากขึ้นทำให้การดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมไม่มีเสถียรภาพในการขับเคลื่อนงาน ให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ชุมชน สามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันสถานะของประเทศไทยเปลี่ยนสู่ประเทศซึ่งมีรายได้ปานกลางค่อนข้างสูง ทำให้เงินทุนขององค์กรภาคประชาสังคมในระดับท้องถิ่นที่มาจากผู้บริจาคในต่างประเทศเริ่มลดน้อยลง ขณะเดียวกันกองทุนต่าง ๆ ในประเทศที่เป็นแหล่งความช่วยเหลือประเภทเงินให้เปล่าต่าง ๆ ก็ยังไม่สามารถเข้ามาทดแทนเงินทุนส่วนที่หายไปได้อย่างยั่งยืนเท่าใดนัก ทั้งนี้ สถาบัน Synergos ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรของสหรัฐอเมริกาได้ระบุว่า มูลนิธิของไทยและหน่วยงานที่ให้ความ

^{๑๑} สังเคราะห์ข้อมูลจากการจัดเวทีระดมความคิดเห็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจการทำงานด้านส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม จำนวน ๔๐ คน เพื่อเชื่่อมร้อยภารกิจการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐ และกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ โดยกองกิจการอาสาสมัครและภาคประชาสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ช่วยเหลือประเภทเงินให้เปล่าส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาอีกนานหลายปีจึงจะสามารถก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๘}

ขณะเดียวกันแม้องค์กรบางแห่งที่อยู่ใกล้ชิดประชาชน เข้าใจสภาพปัญหา ความต้องการของประชาชน มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอย่างลุ่มลึก เช่น ด้านทรัพยากร ด้านเด็ก และสตรี เป็นต้น แต่องค์กรเหล่านั้นอาจขาดความรู้และทักษะการจัดการ เทคโนโลยี ช่องทางการสื่อสาร ทำให้งานที่มีคุณค่ามีข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ ในขณะที่ภาครัฐไม่สามารถลงไปช่วยเหลือสนับสนุน หรือพัฒนาศักยภาพองค์กรเหล่านั้นได้โดยตรง เพราะภาครัฐเองก็มีข้อจำกัดเรื่องระเบียบ อำนาจหน้าที่ พื้นที่ กลุ่มเป้าหมายที่ขาดกฎหมายรองรับการดำเนินการโดยตรง

๔.๕.๒.๓ ระบบฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศขององค์กรภาคประชาสังคม
ยังขาดการรวบรวมอย่างเป็นระบบ โดยที่องค์กรภาคประชาสังคมมีจำนวนมาก แต่ไม่สามารถทราบ ทั้งจำนวนและคุณภาพขององค์กรที่มีทั้งหมดได้

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็ง องค์กรภาคประชาสังคม พบว่า สังคมไทยมีภาคีเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการจำนวนมากทั้งในมิติ กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ รัฐบาลรวมถึงภาคเอกชนมีความใส่ใจและสนใจจะสนับสนุนการดำเนินงานของ องค์กรภาคประชาสังคมเพิ่มสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการขาดระบบฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคม ระบบ การจัดการในภาพรวม และเอกภาพในการขับเคลื่อนงานทั้งในเชิงประเด็นและมิติ รวมถึงการพิจารณา ถึงพลังสังคมออนไลน์ที่มีบทบาทสูงในปัจจุบันหากมีการบริหารจัดการและรวบรวมข้อมูลขององค์กรภาค ประชาสังคมอย่างเป็นระบบ จะทำให้เห็นถึงผู้นำเครือข่ายขององค์กรที่ทำงานภาคประชาสังคม ที่มีจิต สาธารณะในการทำงานพัฒนาสังคมเป็นจำนวนมาก ที่กระจายอยู่ทุกภูมิภาคของประเทศ ย่อมเกิดเป็น พลังทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง สร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ

๔.๕.๒.๔ การขาดกลไกในการสร้างการยอมรับจากสังคม (mindset) ว่าภาค ประชาสังคมมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

องค์กรภาคประชาสังคมมีนักพัฒนาสังคมจำนวนมากที่ทำงานด้วยจิต สาธารณะมาอย่างยาวนานมีศักยภาพในการทำงานประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมีความสามารถสูงมีเครือข่าย และกลไกการทำงานในระดับจังหวัด แต่ยังขาดการ สร้างกลไกในการสร้างการยอมรับจากสังคม (mindset) ว่าภาคประชาสังคมมีบทบาทเป็นหุ้นส่วนรัฐต่อ การพัฒนาประเทศ ทั้งที่การทำงานของภาคประชาสังคมถือเป็นการปรับสมดุลโครงสร้างเชิงอำนาจ ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ที่การปกครองส่วนกลาง ไม่สามารถที่จะรองรับความสลับซับซ้อนของ สังคมที่นับวันจะทวีสูงขึ้นได้ การกระจายอำนาจการปกครองจะช่วยเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มผลประโยชน์ ที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นวิธีหนึ่งที่จะลดอิทธิพลของกลุ่มพลังทางการเมือง

จากข้อมูลรายงานคณะกรรมการขับเคลื่อนประเทศด้านการบริหารราชการ แผ่นดิน สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ปี ๒๕๖๐ เรื่อง “การปฏิรูประบบงานอาสาสมัครในภาครัฐ” ระบุว่า ปัจจุบันมีจำนวนจิตอาสาในประเทศไทยจากภาคส่วนต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับชาติ มากกว่า ๘ ล้านคนทั่วประเทศ ที่พร้อมจะเป็นแรงผลักดันและมีส่วนช่วยให้งานจิตอาสาในประเทศไทย

^{๑๘} ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) , รายงานเรื่องภาคประชาสังคมในประเทศไทยโดยสังเขป,๒๕๕๓. (เอกสาร อัดสำเนา)

บรรลุเป้าหมายระดับโลกที่วางไว้ คือ ทั้ง ๑๗ ข้อ โดยเฉพาะข้อ ๑๗ ที่ถือว่าภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญในการพัฒนา (partnerships for the goal)

ดังนั้น รัฐบาลจึงควรให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการออกแบบแผนการพัฒนาของตนเอง โดยรัฐเป็นเพียงผู้ให้ความรู้ ให้ข้อมูล ให้การสนับสนุนงบประมาณ และสนองความต้องการอื่น ๆ ตามความจำเป็นเท่านั้น โดยมีองค์กรภาคประชาสังคมเป็นกลไกในการทำงาน สนับสนุนความร่วมมือดังกล่าว เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการตอบสนองความต้องการของประชาชน และยังเป็น การช่วยลดภาระให้กับรัฐบาลส่วนกลาง

๔.๕.๒.๕ ประเด็นท้าทาย

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคม ในการดำเนินการอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อการพัฒนา สังคม ลดความเหลื่อมล้ำพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ชุมชน ตลอดจนการสร้าง ความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ขององค์กรภาคประชาสังคม และมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรภาคประชาสังคมได้ดำเนินกิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อประโยชน์ของสังคม

ตลอดจนมีหน้าที่ในการจัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อให้้องค์กรภาคประชาสังคม ได้มีบทบาทในการเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศ และขับเคลื่อนสังคมให้มีความเป็นธรรมและยั่งยืนต่อไป อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ในข้างต้นต่อไป

ขณะเดียวกันจากกระแสการพัฒนาโลกให้ความสำคัญกับองค์กรภาคประชาสังคมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อค้นหาต้นแบบและนวัตกรรมพัฒนาเพื่อขยายผลในเวทีนานาชาติ โดยเฉพาะการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) ซึ่งทุกประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ได้ยอมรับที่จะร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ จึงถือเป็นโอกาสที่สำคัญขององค์กรภาคประชาสังคมไทยได้ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจ เพื่อเติมเต็มข้อจำกัดของหน่วยงานภาครัฐในเรื่องของกำลังคนและความเชื่อมั่น การยอมรับ ของภาคประชาชน และชุมชน

แม้การสนับสนุนจากรัฐและเอกชนจะยังไม่มั่นคงต่อเนื่อง แต่องค์กรภาคประชาสังคมจำนวนหนึ่งได้มีการรวมตัวที่เหนียวแน่น ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่มีการจัดระบบองค์กรชัดเจนทั้งเครือข่ายรายประเด็น เครือข่ายระดับภาค มีพลังในการขับเคลื่อนงาน และการผลักดันเชิงนโยบายในการพัฒนาประเทศที่สำคัญและได้รับการยอมรับมากขึ้น เช่น เครือข่ายของคณะกรรมการประสานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ศูนย์ประสานงานภาคีการพัฒนาจังหวัด (ศปจ.) เป็นต้น เครือข่ายเหล่านี้มีการประสานงานระหว่างกันได้ดีพอสมควร

นอกจากนี้ องค์กรภาคประชาสังคมไทยมีการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มี การพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ มีนวัตกรรมการทำงานพัฒนารูปแบบใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับภูมิสังคม เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีความหลากหลายในการจัดการและรูปแบบการคุ้มครอง ตอบสนองความ ต้องการของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น การสนับสนุนของภาครัฐที่ตรงจุด จะทำให้มีการพัฒนาที่ดีขึ้น เกิดความยั่งยืนอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ภายใต้ข้อจำกัดของงบประมาณภาครัฐเหล่านี้ ถือเป็นประเด็นท้าทายที่ทุกภาคส่วนต้องใส่ใจจัดการร่วมกัน เพื่อให้การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาค ประชาสังคม มีประสิทธิภาพและนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศไทยให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

๔.๖ กฎหมายและนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๔.๖.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีบทบัญญัติที่สำคัญเป็น การคุ้มครองและเสริมสร้างโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม และเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา กับหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยระบุไว้ใน มาตรา ๔ ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชน ชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” มาตรา ๔๒ ได้ระบุเรื่องการรวมตัวเป็นหมู่ คณะว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น”

มาตรา ๔๓ “บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม ทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (๔) จัดให้มี ระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่าความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย”

มาตรา ๕๗ “รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่ สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย...”

รวมทั้งการทำให้กลไกของรัฐสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง สะดวก รวดเร็ว และมีกลไกป้องกันและขจัดการทุจริตและ ประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา ๖๓ “รัฐต้องจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและ ประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วม ในการธรรมาภิบาลความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

อีกทั้งมาตรา ๗๖ ยังบัญญัติว่า “รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหาร กิจการบ้านเมืองที่ดีโดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การ บริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะและการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมี ทักษะเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวก รวดเร็วไม่เลือกปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมี ประสิทธิภาพ”

ตลอดจนในมาตรา ๗๘ ยังได้กำหนดให้ “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชน มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและ ระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน”

๔.๖.๒ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๕๘

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นกฎหมายที่แสดงเจตนารมณ์ให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติราชการ ซึ่งถือเป็นหลักการที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันจะทำให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ภายใต้ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง เหตุผล ตลอดจนแสดงความคิดเห็นของตนก่อนหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วน ท้องถิ่นจะอนุญาตหรือสั่งการให้ดำเนินโครงการหรือการกระทำที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตน หรือชุมชนท้องถิ่น และเพื่อให้การ บังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ให้หน่วยงานของรัฐทุกหน่วยถือเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องปฏิบัติ โดยจักต้องมีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้าง ทศนคติที่ดีของเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน และจัดบุคลากรที่มีความรู้และทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเฉพาะเพื่อการ ประสานงาน การกำกับติดตามและการประเมินผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐ

๔.๖.๓ กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อดำเนินการด้านประชาสังคม

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

พ.ศ. ๒๕๕๓ เพื่อสนับสนุนให้การช่วยเหลือแก่องค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพ การพัฒนาอาชีพเพิ่มรายได้ พัฒนาที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ ของสมาชิกในชุมชนทั้งในเมืองและชนบท รวมถึงการสนับสนุนและช่วยเหลือทางการเงินแก่องค์กร ชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เศรษฐกิจ สังคมไทยเติบโตอย่างมีคุณภาพและมีการกระจายความเจริญอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๕๔ ที่อนุญาตให้

นำเงินจากภาษีตามกฎหมายว่าด้วยสุราและกฎหมายว่าด้วยยาสูบบางส่วนมาใช้ในการทำกิจกรรม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ของบุคคล สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่จะนำไปสู่ การมีร่างกายที่แข็งแรง สภาพจิตที่สมบูรณ์ และคุณภาพชีวิตที่ดีในประชากรทุกวัยตามนโยบายสุขภาพ แห่งชาติ การรณรงค์ลด ละ เลิกการบริโภค และพฤติกรรมเสี่ยงจากการบริโภค การศึกษาวิจัย ผักอบรม ประชุมเพื่อการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ รวมถึงการพัฒนาความสามารถของชุมชนในการสร้าง เสริมสุขภาพ โดยชุมชน หรือองค์กรเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ โดยจัดตั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อขับเคลื่อนงาน

พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๕ เป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นให้ทุกคนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง โดยมีการจัดตั้งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สป.สช.) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และคณะกรรมการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานบริการสาธารณสุข นอกจากนี้ สป.สช. ยังทำหน้าที่ในการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาระบบบริการสาธารณสุขเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน รวมถึงการบริหารจัดการเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการสนับสนุนและส่งเสริมการจัดบริการสาธารณสุขของหน่วยบริการ และส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงการบริการสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายที่มุ่งให้ความสำคัญกับสุขภาพซึ่งหมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวมและสมดุล โดยเชื่อมั่นว่าการวางระบบเพื่อดูแลแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนไม่อาจมุ่งเน้นที่การจัดบริการเพื่อการรักษาพยาบาลเพียงด้านเดียว เพราะจะทำให้รัฐและประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายมากและจะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และมีระบบเสริมสร้างสุขภาพและระวังป้องกันอย่างสมบูรณ์โดยกำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เป็นกลไกในการดำเนินงานด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะการจัดสมัชชาสุขภาพประจำปี และธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งต้องมีการทบทวนอย่างน้อยทุก ๕ ปี อันจะนำไปสู่เป้าหมายในการสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งสามารถดูแลแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึงในที่สุด

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายแม่บทในการจัดสวัสดิการสังคมทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรอื่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมให้เป็นไปอย่างทั่วถึง เหมาะสมและเป็นธรรม โดยกำหนดกลไกการประสานงานสวัสดิการสังคมเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและต่อเนื่องในการแก้ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัด และคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมกรุงเทพมหานคร และมีกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมเป็นทุนสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และการจัดบริการในมิติเชิงประเด็น มิติพื้นที่ และมิติกลุ่มเป้าหมาย มีองค์การสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการจัดสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุม ทั่วถึง

๔.๖.๔ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘

โดยที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในการดำเนินการ อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อการพัฒนาสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะของประชาชน ชุมชน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ขององค์กรภาคประชาสังคมและมีอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะในการส่งเสริมและสนับสนุนให้

องค์กรภาคประชาสังคมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและกิจการเพื่อสังคม จัดทำแผนการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาวิจัย ผูกอบรม การพัฒนาศักยภาพและธรรมาภิบาลขององค์กรภาคประชาสังคม การจัดทำและพัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคม กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนหรือความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น รวมถึงการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากบทบาทภารกิจขององค์กรภาคประชาสังคม และจัดทำนโยบายสาธารณะที่เสนอโดยองค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงรายงานติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเสนอต่อคณะรัฐมนตรี

๔.๖.๕ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนปฏิรูปประเทศ

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจโดยมีแนวทางที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคมในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา และการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม คือ

ด้านความมั่นคง ซึ่งเน้นการพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมแห่งชาติและระบบบริหารจัดการภัยพิบัติ รักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปรับกระบวนการทำงานของกลไกที่เกี่ยวข้องจากแนวตั้งสู่แนวระนาบมากขึ้น

ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคการผลิตและบริการที่เสริมสร้างฐานการผลิตเข้มแข็งยั่งยืน และส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยสู่เกษตรยั่งยืน เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน

ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต การปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม และสำนึกพลเมือง รวมถึงการสร้างเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี สร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย และยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ซึ่งเน้นการสร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทูทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งพัฒนาการสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เน้นการจัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติการพัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การร่วมลดปัญหาโลกร้อนและปรับตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ เน้นถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของการปรับปรุงโครงสร้าง บทบาทภารกิจของหน่วยงานภาครัฐให้มีขนาดที่เหมาะสม การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ และการพัฒนาระบบการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับแผนการปฏิรูปประเทศ ได้เน้นถึงบทบาทการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจและสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ รวมถึงการให้ภาคส่วนเหล่านี้ได้มาส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมเพื่อให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนวาระปฏิรูปประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การปฏิรูประบบเพื่อสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง^{๙๙} โดยสาระสำคัญในการขับเคลื่อนวาระปฏิรูปได้แก่ การจัดการชุมชนซึ่งเน้นเรื่องของสิทธิชุมชนและความเป็นเจ้าของการจัดการทุนและทรัพยากรชุมชนทั้งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และทุนทางปัญญา ความรู้ สวัสดิการสังคม และสัมมาชีพชุมชน

๔.๖.๖ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาที่สำคัญโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีประเด็นปฏิรูปประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อเป้าหมายรวม ๖ ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ความมั่นคง ยุทธศาสตร์ที่ ๖ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการในภาครัฐและธรรมาภิบาลในสังคมไทย และ ๔ ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้าน คือ ยุทธศาสตร์ที่ ๗ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ ยุทธศาสตร์ที่ ๘ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ยุทธศาสตร์ที่ ๙ การพัฒนาภูมิภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ และยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ การต่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาคซึ่งกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดผลปฏิบัติอย่างจริงจังถือเป็นการเปิดโอกาสและเวทีให้กับองค์กรภาคประชาสังคมในการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศที่เชื่อมโยงความสำคัญตั้งแต่ระดับชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด สังคมประเทศ ภูมิภาค และเวทีโลก โดยกำหนดแนวทางการทำงานที่ให้ทุกคนต้องมีส่วนร่วม คิดให้กว้าง และทำงานอย่างเป็นระบบ และทำงานในกรอบกฎหมายอย่าเอาความคิดตัวเองเป็นหลัก การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนภายใต้กลไกภาครัฐ และการตรวจสอบของภาคประชาชน และระบบการตรวจสอบติดตามของหน่วยงาน

๔.๖.๗ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมในต่างประเทศ^{๑๐๐}

ประเทศสวีเดน : องค์กรภาคประชาสังคม (civil society) มากถึง ๒๐,๐๐๐ องค์กรส่วนใหญ่เป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เมื่อ ค.ศ. ๒๐๑๐ รัฐบาลสวีเดน ได้ให้ความเห็นชอบร่างกฎหมายชื่อ “A policy for civil society” (Government Officer of Sweden, November 2010) ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งให้ความสำคัญกับองค์กรภาคประชาสังคมมากขึ้น การพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคม โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณคิดเป็นร้อยละ ๒๙ ให้แก่ภาคประชาสังคมในสวีเดน ส่วนอีกร้อยละ ๖๒ เป็นเงินที่องค์กรภาคประชาสังคมหามาได้จากค่าธรรมเนียมสมาชิก เงินที่ได้จากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการ และอีกร้อยละ ๙ เป็นเงินบริจาค และจากข้อมูลในปีงบประมาณ ๒๐๑๑ รัฐบาลสวีเดนได้จัดสรรงบประมาณมากถึง ๑.๕ พันล้านเหรียญโครเนอร์ หรือคิดเป็นเงินราว ๗,๕๐๐ - ๗,๖๐๐ ล้านบาท

^{๙๙} คณะกรรมการปฏิรูปสังคม ชุมชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส “การปฏิรูประบบเพื่อสร้างเสริมชุมชนเข้มแข็ง”. ม.ป.ป.ปรับปรุงเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘.

^{๑๐๐} จากผลการศึกษา “รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาแนวทางการสนับสนุนทางการเงินแก่ภาคประชาสังคมและกฎหมายส่งเสริมธรรมาภิบาลขององค์กรภาคประชาสังคมในต่างประเทศ” (ไพศาล ลิ้มสถิตย์, ๒๕๕๘ : หน้า ๑-๒๐) โดยสรุป

เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรภาคเอกชนภายในประเทศรวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนในกลุ่มประเทศยากจนและประเทศกำลังพัฒนาทั่วโลก

ประเทศสหราชอาณาจักร : รัฐบาลประเทศสหราชอาณาจักรได้มีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของภาคประชาสังคมมาเป็นระยะเวลายาวนานจนกระทั่งประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ. ๑๙๙๓ จึงได้ออกกฎหมายชื่อ “กฎหมายว่าด้วยลอตเตอรี่แห่งชาติ (Nation Lottery Act) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อนำรายได้ร้อยละ ๒๘ ของเงินรายได้จากการจำหน่ายลอตเตอรี่ ที่เรียกว่า National Lottery มาใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ (good causes) ซึ่งเป็นแนวคิดที่นานาชาติยอมรับผ่านการดำเนินงานของกองทุนชื่อ “กองทุนจัดสรรเงินรายได้จากลอตเตอรี่แห่งชาติ” (National Lottery Distribution Fund :NLDF) โดยในปี ๒๐๑๑ – ๒๐๑๓ กองทุนดังกล่าวได้จัดสรรงบประมาณร้อยละ ๙๒ ให้องค์กรภาคประชาสังคม หรือ กลุ่มองค์กรสาธารณกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานด้านชุมชนและอาสาสมัคร ปี ๒๐๑๓ – ๒๐๑๔ ได้มอบทุนสนับสนุนแก่โครงการมากถึง ๑๒,๐๐๐ โครงการ คิดเป็นมูลค่าสูงถึง ๖๗๐ ล้านปอนด์ หรือคิดเป็นราว ๓๕,๙๐๐ ล้านบาท โดยเป็นโครงการสนับสนุนองค์กรสาธารณกุศล งานด้านเสริมสร้างสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ประเทศอิตาลี : ในปี ค.ศ. ๒๐๐๒ รัฐบาลประเทศอิตาลีเห็นชอบยุทธศาสตร์ว่าด้วยภาคประชาสังคมซึ่งมีวัตถุประสงค์เรื่องหนึ่งที่ว่าถึงการจัดตั้งกองทุนภาคประชาสังคม การเสนอกฎหมายสนับสนุนกิจกรรมอาสาสมัคร รวมถึงการเพิ่มสัดส่วนงบประมาณเพื่อสนับสนุนรายได้ของภาคประชาสังคม เนื่องจากรัฐบาลสนับสนุนงบประมาณผ่านหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานท้องถิ่น เช่น งบประมาณของกระทรวงต่าง ๆ และในปี ๒๐๐๓ รัฐบาลได้จัดตั้ง “กองทุนภาคประชาสังคมแห่งชาติ” (National Civil Fund) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ภาครัฐต้องการสนับสนุนภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งและสร้างกลไกสนับสนุนค่าใช้จ่ายการดำเนินงานของภาคประชาสังคมเป็นการเฉพาะ

ประเทศญี่ปุ่น : มีกฎหมายสนับสนุนภาคประชาสังคมชื่อว่า “กฎหมายว่าด้วยการสนับสนุนกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไร” (Law to Promote Specified Nonprofit Activities) (๑๙๙๘) แก้ไขปรับปรุง ค.ศ. ๒๐๐๓ กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย (มาตรา ๑) คือ ส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมในลักษณะไม่แสวงหากำไร ในรูปแบบของงานอาสาสมัครและกิจกรรมอื่น ๆ ที่ดำเนินการอย่างเสรีโดยพลเมืองชาวญี่ปุ่น เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม อาทิเช่น บทบัญญัติในเรื่องสถานะทางกฎหมายขององค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะไม่แสวงหากำไร และการมีส่วนร่วมในการพัฒนางานด้านสวัสดิการสำหรับประชาชน หลักการสำคัญของกฎหมาย มี ๒ ประการ คือ ๑. องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรเฉพาะประเด็น (specified nonprofit corporation) จะต้องไม่ดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ขององค์กรตนเองหรือองค์กรอื่น ๒. องค์กรที่ดำเนินกิจกรรมที่ไม่แสวงหากำไรเฉพาะประเด็นนี้ จะต้องไม่ถูกใช้โดยพรรคการเมือง

๔.๗ แนวทางการติดตามประเมินผล

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนข้อเสนอแนะ แนวทางและนโยบายในการส่งเสริมบทบาทองค์กรภาคประชาสังคม (CSO) เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ คือ ความชัดเจนของสาระสำคัญของข้อเสนอ การรับรู้ การสร้างความเข้าใจ รวมถึงการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์

ต่าง ๆ รวมถึงตอบสนองต่อเป้าประสงค์ของยุทธศาสตร์และสามารถนำไปพิจารณาปรับใช้ ตามความเหมาะสมของสภาพปัญหาและพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ การแปลงข้อเสนอไปสู่การปฏิบัติจำเป็นจะต้องอาศัยกลไกของทุกภาคส่วนที่เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันวิชาการ องค์กรธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชนและภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนให้องค์กรภาคประชาสังคม มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกัน และมีระบบติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนาศักยภาพของภาคประชาสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวทาง ดังนี้

๑. ต้องมีกลไกขับเคลื่อนในระดับพื้นที่ ไม่ควรใช้กลไกการจัดตั้งแบบราชการ กล่าวคือการแต่งตั้งในรูปแบบคณะอนุกรรมการ (To be Organize) ซึ่งไม่สอดคล้องกับธรรมชาติขององค์กรภาคประชาสังคม ควรใช้วิธีการสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งตนเอง (Self Organize) โดยกลไกขับเคลื่อนนี้ต้องประกอบด้วย ภาคีทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม หรือที่เรียกว่า “ประชารัฐ”

๒. สนับสนุนให้เกิดกลไกที่จัดตั้งตนเอง (Self Organize) ที่ขับเคลื่อนโดยอิสระอย่างมีทิศทาง และมีเป้าหมายใหญ่ร่วมกัน คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ภาคประชาสังคมเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

๓. หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน สถาบันวิชาการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละยุทธศาสตร์จะต้องจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ

๔. สนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลในการขับเคลื่อนงานในระดับจังหวัดอย่างกว้างขวาง ให้กับกลไกภาคประชาสังคมที่จัดตั้งตนเองในระดับจังหวัด

บทที่ ๕

สรุปผลรายงานการพิจารณาศึกษา

๕.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ (TOWS matrix) เพื่อจัดทำข้อเสนอ

๕.๑.๑ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT)

ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (S-W-O-T) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางและนโยบายในการส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม (CSO) เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน คณะอนุกรรมการ ได้ทำการสังเคราะห์ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารวิชาการในช่วง ๕ ปี ที่ผ่านมา โดยมีประเด็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคม ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

๑. ภาคประชาสังคมผูกพันกับสถานการณ์ปัญหาและติดตามผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง หันเหตุการณ์ มีความตื่นรู้ มีศักยภาพ และพร้อมร่วมมือแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ เชิงประเด็นตามขีดความสามารถของตน

๒. การทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับและสร้างนวัตกรรมหรือรูปแบบการทำงานแบบใหม่ๆ ได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยง่าย

๓. ภาคประชาสังคมมีขบวนนักพัฒนาเอกชนจำนวนหนึ่งทำงานขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องยาวนานมีความสามารถสูง มีเครือข่าย และกลไกการทำงานในระดับจังหวัด

จุดอ่อน (Weaknesses)

๑. การทำงานของภาคประชาสังคมยังขาดความเป็นระบบ มีระเบียบแบบแผนน้อยมากในการบริหารจัดการ

๒ ขาดฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคมและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ทำให้วางแผนและประสานงานความร่วมมือทำได้ลำบาก

๓. การทำงานของภาคประชาสังคมยังไม่ได้รับการสนับสนุนหน่วยงานรัฐเท่าใดนัก ไม่ได้รับการรับรองสถานภาพอย่างเป็นทางการ หรือมีระเบียบปฏิบัติรองรับเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิผู้ปฏิบัติงาน แม้จะเคยช่วยงานของเจ้าหน้าที่รัฐในระดับพื้นที่เพียงใดก็ตาม

๔ ภาคประชาสังคมมีทรัพยากรในการทำงานไม่ต่อเนื่องและเพียงพอในการขับเคลื่อนงานให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ชุมชน รวมทั้งยังขาดแรงจูงใจในการทำงานอย่างมีอาชีพ อาทิ ไม่ได้รับค่าสมนาคุณและสวัสดิการที่เหมาะสมในขณะที่ทำงานเพื่อส่วนรวม

๕ นักวิชาการและคนรุ่นใหม่ที่มีมุ่งมั่นในการทำงานภาคประชาสังคมมีจำนวนน้อยลง ขณะเดียวกันบุคลากรขององค์กรภาคประชาสังคมที่มีศักยภาพสูงและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเริ่มสูงวัย ซึ่งทำให้ขาดการถ่ายทอดประสบการณ์ องค์ความรู้และภูมิปัญญาระหว่างรุ่นต่อรุ่น

โอกาส (opportunities)

๑. กระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้สถานการณ์ทางสังคมมีความซับซ้อน เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคมในวงกว้าง และมีความรุนแรง ภาครัฐมีข้อจำกัดด้านกำลังคน และทรัพยากรทำให้การควบคุมแก้ไขปัญหาเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก องค์กรภาคประชาสังคมจึงเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการสนับสนุนและร่วมกับหน่วยงานรัฐในการดำเนินงานในระดับพื้นที่ให้รวดเร็ว และทั่วถึงมากขึ้น

๒. กระแสการพัฒนาของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals (SDG) 2030) ขององค์การสหประชาชาติ ให้ความสำคัญกับการทำงานภาคประชาสังคมในฐานะกลไกการพัฒนาที่ต้องมีการเชื่อมโยงทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก

๓. สังคมยอมรับการทำงานของภาคประชาสังคมบางองค์กร รวมทั้งคนทำงานภาคประชาสังคมที่มีศักยภาพสูง ได้รับความนับถือจากกลุ่มคนหลายฝ่าย ทำให้มีโอกาสนำเสนอหรือขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการทำงานและการพัฒนาศักยภาพของภาคประชาสังคมโดยรวม

๔. รัฐบาลมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ และคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) ซึ่งเป็นกลไกระดับชาติในการส่งเสริม สนับสนุนการทำงานและศักยภาพของคนทำงานภาคประชาสังคม

๕. หน่วยงานของรัฐ ธุรกิจเอกชน และสถาบันการศึกษา มีนโยบาย แผนงานในการสนับสนุนความรู้และงบประมาณบางส่วน ให้กับองค์กรภาคประชาสังคมที่มีแผนและผลงานเพื่อมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน

อุปสรรค (Threats)

๑. งบประมาณที่แต่ละหน่วยงานภาครัฐได้รับจะเน้นให้ทำงานตามแผนงานและโครงการของตนและไม่ครอบคลุมการจัดสรรให้เงินสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม ทำให้ภาคประชาสังคมไม่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างศักยภาพคน ชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อีกทั้งยังขาดความต่อเนื่องในการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ

๒. การสนับสนุนงานของภาคประชาสังคมของรัฐส่วนใหญ่เป็นมาตรการทางการบริหาร มีข้อจำกัดในเรื่องจัดรูปแบบการสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม และไม่สามารถผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนขบวนการให้เป็นวาระแห่งชาติได้ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือผู้บริหารระดับสูง จึงส่งผลกระทบต่อขับเคลื่อนนโยบายด้านประชาสังคมสูง

๓. การผลักดันนโยบายรัฐบาลและการบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัดบางประเด็น ส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชน รวมทั้งการปฏิบัติงานหรือความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคม

๔. องค์กรธุรกิจบางแห่งมีกิจการที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบกับสิทธิชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูง องค์กรเหล่านี้มีทุนและอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและกฎหมายสูง แต่มักไม่สนับสนุนหรือขัดขวางการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคม

๕.๑.๒. การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ (TOWS matrix)

ผลการสังเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การทำงาน (TOWS matrix analysis) ปรากฏดังนี้ คือ

	จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
	<p>๑. ผูกพันกับสถานการณ์ในระดับพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>๒. มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับและสร้างนวัตกรรม หรือรูปแบบการทำงานแบบใหม่ ๆ ได้</p> <p>๓. มีเครือข่าย และกลไกการทำงานในระดับจังหวัด</p>	<p>๑. ขาดความเป็นระบบและระเบียบแบบแผนในการบริหารจัดการ</p> <p>๒. ขาดฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคมและระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ</p> <p>๓. ยังไม่ได้รับการสนับสนุนหน่วยงานรัฐและไม่ได้รับการรับรองสถานภาพอย่างเป็นทางการตามข้อบัญญัติตามกฎหมายที่ต้องมีการกำหนดไว้</p> <p>๔. มีทรัพยากรในการทำงานไม่ต่อเนื่องและเพียงพอในการขับเคลื่อนงานให้เกิดประสิทธิภาพ</p> <p>๕. นักวิชาการและคนรุ่นใหม่ที่มีมุ่งมั่นในการทำงานภาคประชาสังคมมีจำนวนน้อยลง และขาดการถ่ายทอดประสบการณ์องค์ความรู้ และภูมิปัญญาระหว่างรุ่นต่อรุ่น</p>
โอกาส (opportunities)	SO strategies	WO strategies
<p>๑. ภาครัฐมีข้อจำกัดด้านกำลังคนและทรัพยากร องค์กรภาคประชาสังคมจึงมีความสำคัญมากขึ้น</p> <p>๒. กระแสการพัฒนาของโลกให้ความสำคัญกับการทำงานภาคประชาสังคมในฐานะกลไกการพัฒนา</p> <p>๓. สังคมยอมรับการทำงานของภาคประชาสังคม</p> <p>๔. รัฐบาลมีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กร</p>	<p>๑. ใช้ศักยภาพของคนทำงานภาคประชาสังคมที่มีประสบการณ์สูง มีอุดมการณ์ ในการสร้างคนทำงานรุ่นใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการพัฒนางานใหม่ ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ของโลก เพื่อประโยชน์ของสังคมและประเทศชาติ</p> <p>๒. ใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมหรือโครงการนำร่องของภาคประชาสังคมในการแก้ไขปัญหาสังคม กลไกการประสานงานที่มีอยู่ ที่มีความยืดหยุ่นสร้างรูปแบบการทำงานใหม่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น</p> <p>๓. ใช้พลังความรู้ ความสามารถและเครือข่ายของ</p>	<p>๑. ภาครัฐขยายช่องทางให้ภาคประชาสังคมเข้ามา มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากขึ้น โดยสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลากรระบบการจัดการ เครื่องมือในการทำงาน และการรับรองสถานภาพของคนทำงาน ทั้งนี้รัฐบาลต้องประกาศนโยบาย และให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาสังคมแก่ส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>๒. ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณในการทำงานของภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการทำงานด้านสังคมสิ่งแวดล้อมที่ภาคประชาสังคมทำได้มีต้นทุนการทำงานต่ำกว่าภาครัฐหรือภาครัฐกิจ</p>

<p>ภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘</p> <p>๕. หน่วยงานของรัฐ ธุรกิจเอกชน และสถาบันการศึกษา มีนโยบาย แผนงานในการสนับสนุนความรู้ และงบประมาณบางส่วน</p>	<p>ภาคประชาสังคมในการสร้างภาพลักษณ์และกลไกความร่วมมือพัฒนางานด้านประชาสังคมของกลุ่มอาเซียนและประชาคมโลก</p>	<p>๓. ภาครัฐสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ทั้งเรื่องบทบาท โครงสร้าง กลไกการทำงานและคุณค่างานของภาคประชาสังคม รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมที่ควรมีในประเทศไทย</p>
<p>อุปสรรค (Threats)</p>	<p>ST strategies</p>	<p>WT strategies</p>
<p>๑. งบประมาณที่แต่ละหน่วยงานภาครัฐได้รับจะเน้นให้ทำงานตามแผนงาน และโครงการขององค์กร</p> <p>๒. การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือผู้บริหารระดับสูง จึงส่งผลกระทบต่อขับเคลื่อนนโยบายด้านประชาสังคมสูง</p> <p>๓. การผลักดันนโยบายรัฐบาลและการบังคับใช้กฎหมายที่เคร่งครัด บางประเด็นส่งผลกระทบต่อสิทธิชุมชน</p> <p>๔. องค์กรธุรกิจบางแห่งมีกิจการที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบกับสิทธิชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสูง</p>	<p>๑. จัดตั้งทีม think tank ในหมู่แกนนำภาคประชาสังคมศึกษา เฝ้าระวังปัญหาที่เกิดจาก โลกาภิวัตน์ (Globalization) การค้าเสรี (Free trade) และโลกร้อน (Global warming) และอื่น ๆ เพื่อเสนอต่อรัฐบาลและสังคมเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเตรียมรับมือได้อย่างเหมาะสม</p> <p>๒. ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองเอื้ออำนวย ควรเร่งออกกฎหมายสนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคม ทั้งด้านบทบาทหน้าที่ งบประมาณ สำนักงาน อุปกรณ์ การทำงาน และบุคลากร โดยระดมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ทั้งในและต่างประเทศ</p>	<p>๑. เสริมสร้างการเป็นหุ้นส่วนการทำงานระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคม</p> <p>๒. มีระบบการจัดการทรัพยากรทางการเงิน (กองทุน การระดมทุน) เพื่อการขับเคลื่อนงานของภาคประชาสังคมที่เป็นเอกภาพ ครอบคลุมทุกมิติ</p>

๕.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาล

ข้อเสนอแนะ แนวทาง และนโยบายในการส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คณะอนุกรรมการเห็นว่า ข้อเสนอแนะ แนวทางและนโยบายในการส่งเสริมบทบาทขององค์กรภาคประชาสังคม (CSO) เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ควรมีลักษณะที่มุ่งไปที่การทำให้องค์กรภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็ง เป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศ และขับเคลื่อนสังคมให้เป็นธรรมและยั่งยืน โดยรัฐบาลต้องมีหน้าที่ ดังนี้

๕.๒.๑.๑ สนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมให้มีศักยภาพ ความเข้มแข็งและธรรมาภิบาล มีบทบาทเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาประเทศ

๕.๒.๑.๒ พัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม ในการพัฒนากฎหมาย มาตรการ กลไก และขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และจังหวัด

๕.๒.๑.๓ สื่อสารสังคม สร้างความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของบทบาทภาคประชาสังคมในการพัฒนาประเทศ

๕.๒.๑.๔ สนับสนุนให้มูลนิธิและหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือประเภทเงินให้เปล่า หรือเงินอุดหนุนโครงการพัฒนา ได้มีกองทุนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น หรือมีศักยภาพที่จะให้การสนับสนุนทุนการพัฒนาด้านต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง

๕.๒.๑.๕ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมร่วมกัน โดยมีการปรับปรุงกฎระเบียบเพื่อให้ภาครัฐสามารถสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมได้อย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมการศึกษาวิจัย การพัฒนาศักยภาพคนทำงานขององค์กรภาคประชาสังคม

๕.๒.๑.๖ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมดำเนินการในเรื่องที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญ เฉพาะแทนหน่วยงานของรัฐ เช่น การดูแลผู้ด้อยโอกาส การดูแลผู้หญิงที่ถูกรังแก การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ การจัดการกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ เช่น การพัฒนาชุมชน การรับฟังความคิดเห็น ประชาพิจารณ์ การจัดทำแผนระดับต่าง ๆ โดยรัฐเป็นผู้อุดหนุนงบประมาณและเอื้ออำนวยทางกฎระเบียบและสิ่งอำนวยความสะดวก

๕.๒.๑.๗ เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคม แข่งขันกับภาครัฐกิจในการรับจ้างทำงาน ให้กับหน่วยงานภาครัฐในฐานะธุรกิจเพื่อสังคม

๕.๒.๑.๘ พัฒนาความรู้และทักษะการจัดการ เทคโนโลยี ช่องทางการสื่อสารให้กับองค์กรภาคประชาสังคม ที่มีความเชี่ยวชาญลุ่มลึกเฉพาะด้าน เช่น ด้านทรัพยากร ด้านเด็ก ด้านสตรี แต่ขาดทักษะข้างต้น

๕.๒.๑.๙ พัฒนาขีดความสามารถคนทำงานที่ต้องอาศัยความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ที่มากขึ้น เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมมีเสถียรภาพในการขับเคลื่อนงาน เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อประชาชน ชุมชน สามารถสร้างผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมได้อย่างยั่งยืน

๕.๒.๑.๑๐ เพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนและภาคประชาสังคม ในการจัดทำแผนพัฒนาในทุกระดับ

๕.๒.๑.๑๑ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของภาคประชาสังคมในรูปของกองทุนสนับสนุนภาคประชาสังคม หรือแบ่งรายได้จากการขายสลากกินแบ่งส่วนหนึ่ง มาตั้งเป็นกองทุน เพื่อใช้ในกิจการสาธารณประโยชน์ หรือ มีการออกสลากกินแบ่งเพื่อนำรายได้มาเข้ากองทุนเพื่อให้ในกิจการสาธารณประโยชน์ ในลักษณะของกองทุนจัดสรรรายได้จากสลากกินแบ่ง โดยจัดสรรงบประมาณให้กับองค์กรภาคประชาสังคม หรือกลุ่มองค์กรสาธารณกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานด้านชุมชน และอาสาสมัครในลักษณะของโครงการด้านเสริมสร้างสุขภาพ การศึกษา สิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๕.๓.๒.๑ เพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการสนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมตามข้อเสนอของคณะกรรมการ คสช. ควรมีเป้าหมาย ดังนี้

๕.๓.๒.๑ (๑) องค์กรภาคประชาสังคมมีจำนวนและสมรรถนะเพิ่มขึ้น สามารถร่วมทำงานพัฒนาสังคมควบคู่ภาครัฐได้อย่างมีธรรมาภิบาล และลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรของรัฐ

๕.๓.๒.๑ (๒) องค์กรภาคประชาสังคมได้รับการรับรองสถานะบทบาท ความเป็นหุ้นส่วนพัฒนาประเทศ และได้รับการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทางวิชาการ บุคลากร และงบประมาณจากทุกภาคส่วน

๕.๓.๒.๑ (๓) ประเทศไทยมีกฎหมาย นโยบาย กลไกและหน่วยงาน สนับสนุนการทำงานในการพัฒนาสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลเป็นรูปธรรม

๕.๓.๒.๑ (๔) หน่วยงานทุกภาคส่วนสนับสนุนการสร้างเสริมและจัดการ ความรู้ นวัตกรรม ฐานข้อมูล และระบบสารสนเทศ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพองค์กรภาคประชาสังคม

๕.๓.๒.๒ สศช. ควรสนับสนุนการขับเคลื่อน ประเด็นยุทธศาสตร์ ๔ ประการ ตามแนวทางของ (ร่าง) พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. (ดูภาคผนวก ๒) ดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถขององค์กรภาคประชาสังคม ให้มีความเข้มแข็งและมีธรรมาภิบาล

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนากฎหมาย นโยบาย กลไก มาตรการ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมองค์กรภาคประชาสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาองค์ความรู้ การศึกษาวิจัย และระบบสารสนเทศเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งองค์กรภาคประชาสังคม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริม สนับสนุน องค์กรภาคประชาสังคม ให้เป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศ และเชื่อมโยงการทำงานในระดับภูมิภาคและประชาคมโลก

ในการนี้ คณะกรรมาธิการได้พิจารณารายงานฉบับนี้เรียบร้อยแล้ว และได้มีมติเห็นชอบ
ขอให้วุฒิสภาได้โปรดแจ้งรายงานฉบับนี้ไปยังคณะรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ
มั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้าน
การเมือง คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติและสำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคี
ปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.)

บรรณานุกรม

- คนุสสัน ศุภวัตรวรคุณ. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. (สัมภาษณ์ ๒๑ มกราคม และ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘). อ้างในรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแผนที่ทางสังคมเพื่อสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม โดย สัญลักษณ์ ศรีสง่า, สรินยา คำเมือง และจรรุภา วะสี, กันยายน ๒๕๕๘
- ธีรพัฒน์ อังศุवाल. ๒๕๕๗. “‘ประชาสังคม’ (Civil Society) ในมุมมองใหม่ : บทสำรวจหน้าตา และตำแหน่งแห่งที่ของประชาสังคมในมุมมอง Civil Society Diamond” วารสารการเมือง การปกครอง ปี ๕ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๗ – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘) : ๓๙-๖๗.
- บันทึกหลักการและเหตุผล ประกอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ., ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๒
- แผนปฏิบัติการด้านการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) สถาบันส่งเสริมภาคประชาสังคม (สสป.)
- สัญลักษณ์ ศรีสง่า, สรินยา คำเมือง และจรรุภา วะสี. ๒๕๕๘. “รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแผนที่ทางสังคมเพื่อสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม”.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. ๒๕๔๒. “ส่วนร่วมที่มีใช้รัฐ : ความหมายของประชาสังคม” ในขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง.

ภาคผนวก

บันทึกหลักการและเหตุผล.
ประกอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม
พ.ศ.

หลักการ
ให้มีกฎหมายว่าด้วยส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

เหตุผล

โดยที่มาตรา ๗๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ประกอบกับมาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๒๕๗ (๓) ของรัฐธรรมนูญบัญญัติเรื่องการรวมตัวกันเป็นองค์กรภาคประชาสังคม การเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน ประชาชน องค์กรภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศร่วมกับภาครัฐ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้องค์กรภาคประชาสังคมเข้าร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ดังนั้นเพื่อให้องค์กรภาคประชาสังคมมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐและภาคส่วนอื่นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคมให้สามารถดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีธรรมาภิบาล ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสาธารณะและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอันจะนำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง
พระราชบัญญัติ

ส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

พ.ศ.

.....
.....
.....

.....
.....

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ให้ตรา
พระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติดังต่อไปนี้

.....
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม
พ.ศ.

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป
มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“องค์กรภาคประชาสังคม” หมายความว่า องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ไม่ว่าจะมิใช่สถานะเป็น
นิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของชุมชน ท้องถิ่น สังคมหรือส่วนรวม และไม่
แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกขององค์กรไม่น้อยกว่าสามคน แต่ไม่รวมถึงนิติบุคคล องค์กร
หรือคณะบุคคลที่จัดตั้งหรือดำเนินการโดยพรรคการเมือง หรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ
หรือเอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

“คณะกรรมการประเมินผล” หมายความว่า คณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานของ

สำนักงาน

“สมัชชา” หมายความว่า สมัชชาภาคประชาสังคม

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชา

สังคม

“สำนักงาน” หมายความว่า สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

“ราชการส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้ง

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาศังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

มาตรา ๕ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.)” ประกอบด้วย

(๑) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงการคลัง ผู้จัดการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และเลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

(๒) กรรมการผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม จำนวนเจ็ดคน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกจากองค์กรภาคประชาสังคมที่มีวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาและมีผลการดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์ ไม่น้อยกว่าห้าปี และได้รับการจัดแจ้งตามพระราชบัญญัตินี้

(๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสี่คน ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากการเสนอชื่อของกรรมการโดยตำแหน่ง ตาม (๑) และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (๒) ในสัดส่วนที่เท่ากัน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์อย่างน้อยสิบปีในด้านสังคมศาสตร์สามคน และด้านเศรษฐศาสตร์หรือการบริหารหนึ่งคน

ให้ผู้อำนวยการเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้ผู้อำนวยการแต่งตั้งพนักงานของสำนักงาน เป็นผู้ช่วยเลขานุการไม่เกินสองคน

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตามมาตรา ๕ (๓) ต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ การดำเนินงานในองค์กรภาคประชาสังคม และมีบทบาทส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายภาคประชาสังคมอย่างน้อยห้าปี

ให้กรรมการตาม (๑) (๒) และ (๓) เลือกประธานกรรมการ รองประธานคนที่หนึ่ง และรองประธานคนที่สอง

การคัดเลือกกรรมการตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนด และให้ประกาศรายชื่อคณะกรรมการ ลงในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๖ การคัดเลือกกรรมการตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) จะต้องมีจำนวนรวมกันสองเท่า ของจำนวนกรรมการที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕ (๒) และ (๓) ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความหลากหลายทางเพศ ให้สำนักงานจัดทำบัญชีรายชื่อสำรองประกาศไว้ในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศโดยมีระยะเวลาสี่ปี

มาตรา ๗ กรรมการตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม

ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันทีคณะกรรมการประกาศหลักเกณฑ์การคัดเลือก

(๓) ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่เคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต

(๔) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ไม่เคยถูกไล่ออกปลดออกหรือให้ออกจากราชการหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจหรือจากหน่วยงานของเอกชนเพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือเพราะประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงหรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

(๖) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่จะพ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี หรือเป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๗) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งในทางการเมืองสมาชิกสภาท้องถิ่นผู้บริหารท้องถิ่นกรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

มาตรา ๘ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระไม่ได้

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวาระหนึ่งหากยังมีได้แต่งตั้งกรรมการขึ้นใหม่ ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่ แต่ต้องไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้น

ในกรณีที่กรรมการตามวาระหนึ่งพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการแต่งตั้งกรรมการประเภทเดียวกันจากบัญชีรายชื่อสำรองตามมาตรา ๖ วาระสอง แทนภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งกรรมการนั้นว่างลง และให้ผู้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการซึ่งตนแทนเว้นแต่ วาระของกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระเหลืออยู่ไม่ถึงเก้าสิบวัน จะไม่ดำเนินการแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างนั้นก็ได้ และในการนี้ ให้คณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการเท่าที่เหลืออยู่

มาตรา ๙ เมื่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้กรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้และให้ถือว่าคณะกรรมการประกอบด้วยกรรมการเท่าที่มีอยู่ เว้นแต่มีกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมด

มาตรา ๑๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) รัฐมนตรีให้ออกเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือหย่อนความสามารถ

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๗

(๕) ขาดประชุมกรรมการจำนวนสองครั้งติดต่อกันหรือขาดประชุมตั้งแต่สามครั้งในรอบ

ปีงบประมาณโดยไม่มีเหตุอันสมควร

มาตรา ๑๑ การประชุมคณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมคณะกรรมการถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการหรือรองประธานกรรมการ คนที่หนึ่งไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการคนที่สองเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการทั้งสองไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่ง เป็นประธานในที่ประชุม

ให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยทุกสามเดือนหรือน้อยกว่าสี่ครั้งในแต่ละปีงบประมาณ

ในการปฏิบัติหน้าที่ กรรมการผู้ใดมีส่วนได้เสียโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาให้กรรมการผู้นั้นแจ้งให้ที่ประชุมทราบและให้ที่ประชุมพิจารณาว่ากรรมการผู้นั้นสมควรจะอยู่ในที่ประชุมและมีมติในการประชุมเรื่องนั้นได้หรือไม่

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ให้เปิดเผยข้อมูลการประชุมคณะกรรมการต่อสาธารณชนเว้นแต่เป็นกรณีที่อาจส่งผลเสียต่อการดำเนินงานของสำนักงาน

มาตรา ๑๒ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม และดำเนินการตามมติของสมัชชาภาคประชาสังคม

(๒) เสนอความเห็น และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมต่อรัฐมนตรี ส่วนราชการ หน่วยงาน และองค์กรภาคประชาสังคม

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ การพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคมตามบทบัญญัติในหมวด ๔ เพื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือความเป็นหุ้นส่วนขององค์กรภาคประชาสังคมกับภาครัฐ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

(๔) จัดทำข้อเสนอแนะในการพัฒนา ปรับปรุงกฎหมาย กฎหรือระเบียบที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมต่อรัฐมนตรีหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๕) สนับสนุนการศึกษาวิจัย การฝึกอบรม การพัฒนาศักยภาพและธรรมาภิบาลขององค์กรภาคประชาสังคม การพัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคม และการจัดทำนโยบายสาธารณะ กฎหมาย ที่เสนอโดยองค์กรภาคประชาสังคมและประชาชน

(๖) กำหนดนโยบายและอนุมัติแผนงานการใช้จ่ายเงินของสำนักงาน และงบประมาณประจำปีสำหรับการดำเนินงานของสำนักงาน

(๗) พิจารณาอนุมัติโครงการหรือแผนงาน ทั้งนี้คณะกรรมการอาจมอบหมายให้คณะอนุกรรมการหรือผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาอนุมัติโครงการ หรือแผนงานที่จะใช้เงินของสำนักงานตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

(๘) กำหนดกลไก รูปแบบหรือวิธีการดำเนินงานในพื้นที่และเชิงประเด็น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมตามหมวด ๓

(๙) กำหนดนโยบาย วางระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อการบริหาร โครงสร้าง และควบคุมดูแล การดำเนินงานของสำนักงาน

(๑๐) แต่งตั้ง ถอดถอนผู้อำนวยการ

(๑๑) กำหนดอัตราเงินเดือนและประโยชน์ตอบแทนอื่นของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด และกำหนดระเบียบ เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล จำนวน ตำแหน่ง ระยะเวลาจ้าง อัตราเงินเดือน ค่าจ้างและเงินอื่นของพนักงานของสำนักงาน

(๑๒) กำหนดระเบียบ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการจัดประชุมสมัชชาภาคประชาสังคม

(๑๓) รายงานผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคให้รัฐมนตรีทราบปีละหนึ่งครั้ง

(๑๔) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๓ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งที่ปรึกษาของคณะกรรมการ และมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการ คณะทำงาน เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมายได้ ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์ส่งเสริมภาคประชาสังคม

(๒) คณะอนุกรรมการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคม

(๓) คณะอนุกรรมการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
การประชุมคณะอนุกรรมการให้นำมาตรา ๑๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม
มาตรา ๑๔ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ และที่ปรึกษา ได้รับเบี้ยประชุม ค่าตอบแทนหรือ
ประโยชน์ตอบแทนอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
ให้กรรมการประเมินผล อนุกรรมการ และคณะทำงานได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นในการ
ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

หมวด ๒

สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

มาตรา ๑๕ ให้จัดตั้งสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมขึ้นเป็นหน่วยงานของ
รัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่า
ด้วยวิธีการงบประมาณหรือกฎหมายอื่น
ให้สำนักงานมีฐานะเป็นนิติบุคคลและอยู่ในกำกับของกระทรวงการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์

มาตรา ๑๖ ให้สำนักงานมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) สนับสนุนการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชา
สังคมของคณะกรรมการ

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสาธารณะ การพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชา
สังคม พัฒนาเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมและงานอาสาสมัคร

(๓) เชื่อมโยงและประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม และทำความตกลง
ร่วมกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคประชาสังคมในเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนบทบาทขององค์กรภาค
ประชาสังคมในการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามมติของสมัชชาภาคประชาสังคมหรือตามที่คณะกรรมการเห็นชอบ
รวมทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนการเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายขององค์กรภาคประชาสังคม

(๔) จัดให้มีการประชุมสมัชชาขององค์กรภาคประชาสังคมอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ซึ่งประกอบด้วย
ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคมที่จัดแจ้งตามพระราชบัญญัตินี้ รวมถึงหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรภาค
ประชาสังคม

(๕) รับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการ คณะกรรมการติดตามและประเมินผล และการ
คัดเลือกและเสนอชื่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) และดำเนินการสรรหาผู้อำนวยการและ
รองผู้อำนวยการ

(๖) จัดทำรายงานการเงินการบัญชีของสำนักงาน เสนอแผนงาน แผนการลงทุน แผนการเงิน
และงบประมาณประจำปี ต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณา

(๗) รับจัดแจ้งองค์กรภาคประชาสังคม และจัดทำฐานข้อมูลและทะเบียนเกี่ยวกับองค์กรภาค
ประชาสังคม

(๘) ส่งเสริมสนับสนุน และช่วยเหลือการจัดตั้งหน่วยประสานงานขององค์กรภาคประชาสังคมใน
ระดับภูมิภาคหรือระดับพื้นที่ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมส่วนท้องถิ่น

(๙) ดำเนินการเพื่อหารายได้จากเงินหรือทรัพย์สินของสำนักงาน

(๑๐) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่นหรือตามที่
คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๑๗ ให้สำนักงานมีผู้อำนวยการคนหนึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานขึ้นตรงต่อคณะกรรมการ มีหน้าที่ควบคุมดูแลโดยทั่วไปซึ่งงานของสำนักงาน และเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานในสำนักงาน โดยมีรองผู้อำนวยการด้านบริหารงานและรองผู้อำนวยการด้านส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมเป็นผู้ช่วยสั่งและปฏิบัติงานตามที่ผู้อำนวยการมอบหมายก็ได้

มาตรา ๑๘ ให้คณะกรรมการเป็นผู้คัดเลือกเพื่อแต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ

การแต่งตั้งผู้อำนวยการต้องทำเป็นสัญญาจ้างตามแบบที่คณะกรรมการกำหนด โดยรองประธานคนหนึ่งเป็นผู้ลงนามในสัญญาจ้าง

การแต่งตั้งรองผู้อำนวยการให้ทำเป็นสัญญาจ้างกับสำนักงานตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการโดยให้ผู้อำนวยการเป็นผู้ลงนามในสัญญาจ้าง

ในการแต่งตั้งและการจ้างผู้อำนวยการ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาผู้อำนวยการไม่น้อยกว่าห้าคน โดยต้องมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๕ (๒) และ (๓) อย่างน้อยสองคน ร่วมเป็นกรรมการสรรหาผู้อำนวยการด้วย นอกจากนี้ ผู้รับการสรรหาเป็นผู้อำนวยการจะต้องไม่เป็นกรรมการในคณะกรรมการ และคณะกรรมการติดตามและประเมินผล และมีอายุไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์ในวันยื่นใบสมัคร ทั้งนี้ คณะกรรมการสรรหาอาจเสนอชื่อผู้มีความเหมาะสมมากกว่าหนึ่งชื่อก็ได้

หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาผู้อำนวยการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประกาศกำหนด

กรรมการสรรหาผู้อำนวยการไม่มีสิทธิสมัครเข้ารับการสรรหาเป็นผู้อำนวยการ

ให้กรรมการสรรหาผู้อำนวยการประชุมกันเองเพื่อเลือกประธานกรรมการสรรหาผู้อำนวยการ และเลือกอีกคนหนึ่งเป็นเลขานุการคณะกรรมการสรรหาผู้อำนวยการ

ให้สำนักงานทำหน้าที่เป็นหน่วยธุรการในการดำเนินการสรรหา

การประชุมคณะกรรมการสรรหาผู้อำนวยการ ให้นำมาตรา ๑๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๙ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการต้องเป็นผู้สามารถทำงานเต็มเวลาให้แก่สำนักงาน และต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์และมีอายุไม่เกินหกสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันที่ยื่นใบสมัครคัดเลือก

(๓) เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์เหมาะสมกับกิจการของสำนักงาน

(๔) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๗ (๓) (๔) (๕) (๖) หรือ (๗)

มาตรา ๒๐ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการมีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี นับแต่วันทำสัญญาจ้างและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่ไม่เกินสองวาระ

มาตรา ๒๑ นอกจากพ้นตำแหน่งตามวาระแล้ว ให้ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๙

(๔) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๕) ขาดการประชุมคณะกรรมการเกินสองครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร

(๖) ถูกถอดถอนและถูกเลิกสัญญาจ้าง โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ หรือโดยเหตุที่ไม่ผ่านการประเมินผลงานตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

เมื่อตำแหน่งผู้อำนวยการว่างลงและยังไม่มีแต่งตั้งผู้อำนวยการคนใหม่ หรือในกรณี
ผู้อำนวยการไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นการชั่วคราว ให้รองผู้อำนวยการด้านบริหารงาน ปฏิบัติหน้าที่แทน กรณีไม่
มีรองผู้อำนวยการด้านบริหารงานหรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองผู้อำนวยการด้านส่งเสริมและพัฒนา
องค์กรภาคประชาสังคมปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่ไม่มีผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการหรือมีแต่ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะกรรมการ
แต่งตั้งพนักงานของสำนักงานคนหนึ่งหรือคณะกรรมการอาจมอบหมายให้ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์เสนอให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ แต่ต้องไม่เกินหนึ่งร้อย
ยี่สิบวันนับแต่วันที่ผู้อำนวยการพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๒๒ ผู้อำนวยการ มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

(๑) บริหารกิจการและควบคุมดูแลงานโดยทั่วไปของสำนักงาน ตามกฎหมาย นโยบาย มติ
ข้อบังคับ ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการ

(๒) วางระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินงานของสำนักงาน โดยไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย
มติ ข้อบังคับ ระเบียบหรือประกาศของคณะกรรมการ

(๓) ปฏิบัติงานอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา ๒๓ ในกิจการของสำนักงานที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกให้ผู้อำนวยการเป็นผู้แทนของ
สำนักงาน เพื่อการนี้ผู้อำนวยการอาจมอบอำนาจให้รองผู้อำนวยการหรือพนักงานของสำนักงานปฏิบัติหน้าที่
เฉพาะอย่างแทนได้ทั้งนี้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา ๒๔ เงินและทรัพย์สินในการดำเนินงานของสำนักงาน ประกอบด้วย

(๑) เงินที่รัฐบาลจ่ายให้เป็นทุนประเดิม

(๒) เงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้

(๓) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้

(๔) เงินอุดหนุนจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ

(๕) เงินรายได้จากการจำหน่ายสลากการกุศล

(๖) เงินบริจาคภาษีให้แก่สำนักงานในแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปี ทั้งนี้
ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยอธิบดีกรมสรรพากรโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

(๗) ค่าธรรมเนียม ค่าตอบแทน ค่าบริการ หรือรายได้จากการดำเนินงาน

(๘) เงินที่ได้รับการสนับสนุนจากการทำความตกลงของสำนักงานโดยความเห็นชอบ
ของคณะกรรมการกับหน่วยงานของรัฐที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการอันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการ
ตามพระราชบัญญัตินี้

(๙) ดอกผลหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของสำนักงาน

มาตรา ๒๕ บรรดารายได้ทั้งปวงที่สำนักงานได้รับจากการดำเนินงานในปีหนึ่ง ๆ ให้ตกเป็นของ
สำนักงานเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินงานและค่าภาระต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น ค่าบำรุงรักษาและ
ค่าเสื่อมราคา ประโยชน์ตอบแทนของคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ และเงินสำรองเพื่อใช้จ่ายในกิจการ
ของสำนักงานหรือเพื่อการอื่น

รายได้ตามวรรคหนึ่งไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

ในกรณีรายได้ของสำนักงานมีจำนวนไม่พอสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานอย่างมี
ประสิทธิภาพของสำนักงาน และค่าภาระต่าง ๆ ที่เหมาะสม และไม่สามารถหาเงินจากแหล่งอื่นได้ รัฐพึงจัดสรร
เงินงบประมาณแผ่นดินให้แก่สำนักงานเท่าจำนวนที่จำเป็น เพื่อเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปไปตามมาตรา ๒๔ (๒)

มาตรา ๒๖ เพื่อประโยชน์ในการจัดสรรเงินงบประมาณแผ่นดินให้แก่สำนักงานตามมาตรา ๒๔ (๒) ให้สำนักงานเสนองบประมาณรายจ่ายของปีงบประมาณที่ขอความสนับสนุนต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปของสำนักงานไว้ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม แล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๗ ทรัพย์สินของสำนักงานไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีและบุคคลใดจะยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้กับสำนักงานในเรื่องทรัพย์สินของสำนักงานมิได้

มาตรา ๒๘ ให้สำนักงานจัดทำงบการเงิน และบัญชีทำการของสำนักงานส่งผู้สอบบัญชีภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีงบประมาณ

ในทุกรอบปีงบประมาณ ให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีและประเมินผลการใช้จ่ายเงินและทรัพย์สินของสำนักงาน โดยให้วิเคราะห์ประสิทธิภาพของการใช้จ่ายเงินพร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นว่าการใช้จ่ายดังกล่าวเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และได้ผลตามเป้าหมายเพียงใดด้วย แล้วทำบันทึกรายงานผลเสนอต่อคณะกรรมการ คณะรัฐมนตรี และรัฐสภา

ให้สำนักงานเป็นหน่วยรับตรวจตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

หมวด ๓

การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม

มาตรา ๒๙ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีจิตสาธารณะในระดับบุคคล ครอบครัว องค์กรและชุมชน

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาสังคมในฐานะเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐหรือภาคส่วนอื่น

(๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคมให้มีความเข้มแข็งดำเนินงานอย่างมี ธรรมาภิบาล

(๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่มีความหลากหลายด้านพื้นที่ ประเด็นกลุ่มเป้าหมาย และสังกัดเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

(๕) สนับสนุนการศึกษาวิจัย การพัฒนาระบบฐานข้อมูลองค์กรภาคประชาสังคม การจัดทำหรือการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะขององค์กรภาคประชาสังคม การสื่อสารและสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนถึงความสำคัญขององค์กรภาคประชาสังคม

(๖) ดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมในด้านอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นควร

มาตรา ๓๐ การจัดทำหลักเกณฑ์ เงื่อนไขการพิจารณาให้ทุนสนับสนุนแก่องค์กรภาคประชาสังคม หรือแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้อง ให้คำนึงถึงหลักการข้อหนึ่งข้อใด ดังต่อไปนี้

(๑) การพัฒนาศักยภาพขององค์กรภาคประชาสังคม

(๒) หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การทำงานร่วมกับชุมชน และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับทุน

(๓) การทำงานอย่างมียุทธศาสตร์และบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานของรัฐและองค์กรภาคประชาสังคม

(๔) หลักการเข้าถึงแหล่งทุนขององค์กรภาคประชาสังคมอย่างเปิดกว้างโดยคำนึงถึงหลักความเท่าเทียมและความหลากหลายของผู้ถือหุ้น

(๕) การทำงานเชิงรุกของสำนักงานและจัดทำแผนงานให้ทุนสนับสนุนแก่โครงการหรือกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(๖) การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

(๗) การจัดการความรู้ ประสพการณ์ เพื่อคิดค้นงานพัฒนาอย่างยั่งยืนรูปแบบใหม่ การกำหนดรูปแบบของการสนับสนุนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการคณะทำงาน หรือผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่กลั่นกรอง หรือพิจารณาอนุมัติโครงการหรือให้ความเห็นประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการหรือตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดตามมาตรา ๑๒ (๗)

มาตรา ๓๑ องค์กรภาคประชาสังคมที่สามารถขอรับการสนับสนุนตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องจัดแจ้งต่อสำนักงานตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๓๒ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมบทบาท พัฒนาศักยภาพ และเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคม ราชการส่วนท้องถิ่นอาจออกข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ ข้อกำหนด ระเบียบหรือประกาศแล้วแต่กรณี ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความพร้อมของราชการส่วนท้องถิ่นนั้น

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ราชการส่วนท้องถิ่นอาจจัดสรรงบประมาณของตนเอง เพื่อตั้งเป็นกองทุนส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมส่วนท้องถิ่นได้ตามกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา ๓๓ บุคคลซึ่งให้การสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานอาจได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรตามที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรเฉพาะการบริจาคเงินหรือทรัพย์สินที่ตีราคาเป็นเงินได้ให้แก่สำนักงาน

บุคคลใดจะได้รับสิทธิประโยชน์ตามวรรคหนึ่งในลักษณะใด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะรัฐมนตรีกำหนดตามข้อเสนอของคณะกรรมการ

การตีราคาทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งให้ถือตามราคาที่กำหนดได้ในปีที่ได้รับบริจาคหรือตามราคาที่พึงซื้อทรัพย์สินนั้นตามปกติ

มาตรา ๓๔ นิติบุคคลที่จัดจ้างหรือสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมขององค์กรภาคประชาสังคมที่จัดแจ้งตามพระราชบัญญัตินี้ มีสิทธิได้รับยกเว้นหรือลดหย่อนเป็นร้อยละของจำนวนเงินค่าใช้จ่ายของนิติบุคคล ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ประมวลรัษฎากรกำหนด

มาตรา ๓๕ ให้องค์กรภาคประชาสังคมที่จัดแจ้งตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานหรือหน่วยงานของรัฐอื่น และดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น มีสิทธิได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ประมวลรัษฎากรกำหนด

หมวด ๔

การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

มาตรา ๓๖ การประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงานให้ดำเนินการทุกปีงบประมาณโดยคณะกรรมการประเมินผลการปฏิบัติงานของสำนักงานซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหกคนซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการติดตามและประเมินผล ซึ่งในจำนวนนี้จะต้องเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการติดตามและประเมินผลจำนวนไม่น้อยกว่าสองคน ให้คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแต่งตั้งบุคคลที่เห็นสมควรเป็นเลขานุการ

คณะกรรมการประเมินผลอาจมอบหมายหรือว่าจ้างบุคคลภายนอกเพื่อดำเนินการศึกษาหรือจัดทำข้อมูลที่จำเป็นต่อการประเมินผลการดำเนินงานตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๓๗ คณะกรรมการประเมินผลมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสำนักงาน

(๒) รายงานผลการปฏิบัติงานพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ

ให้คณะกรรมการประเมินผลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสำนักงานหรือเรียกบุคคลใดมาชี้แจงข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการพิจารณาประเมินผลได้

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๓๘ ให้คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๓๙ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มิคณะกรรมการครบถ้วน ให้คณะกรรมการเริ่มดำเนินการสรรหาบุคคลเป็นผู้อำนวยการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๐ ในวาระเริ่มแรกก่อนที่สำนักงานจะได้รับงบประมาณรายจ่ายประจำปี ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาจัดสรรงบประมาณรายจ่ายเป็นทุนประเดิมตาม มาตรา ๒๔ (๑)

มาตรา ๔๑ ในระหว่างยังไม่มีการจัดตั้งสำนักงานหรือแต่งตั้งผู้อำนวยการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคมพิจารณามอบหมาย

ให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หรือสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) เป็นสำนักงานชั่วคราวตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีการแต่งตั้งข้าราชการหรือพนักงานในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการหรือสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนทำหน้าที่เลขานุการของคณะกรรมการตามมาตรา ๕ เป็นการชั่วคราว

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ได้รับการรับรองมาตรฐานคุณภาพ
ISO
9001:2015
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM

ออกแบบและพิมพ์ที่ สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

- ๒๘๓๑ ๙๔๑๕, ○ ๒๘๓๑ ๙๔๖๖,
- ๒๘๓๑ ๙๔๗๒, ○ ๒๘๓๑ ๙๔๗๖